ФIЫФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м и ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№152 (21.060) ● 2007 гъэм шыщхьэIум (августым) и 7, гъубж ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ●

adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

● Къэрал къулыкъущIапIэхэм

КЪАНОКЪУЭ Арсен: Дэ зытхьэ Iуэхухэр псом я дежкIи зэхэщIыкIыгъуэу щытыпхъэщ

Правительствэм и Унэм шыщхьэIум и 2-м щекIуэкIа зэIущIэм министерствэхэмрэ ведомствэхэмрэ я унафэщIу, муниципальнэ районхэмрэ къалэ округхэмрэ я Iэтащхьэу къриххьэлIахэм КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен аргуэру зэ ягу къигъэкIыжащ ахэр цIыхубзэм я IуэхутхьэбзэщIэу зэрыщытыр зэпымыуэщIауэ зэрымыхъунур, абыхэм дэтхэнэ зы цIыхуми хуэфащэ щIыхь хуащIыну, и Iуэху зытетыр къагурыIуэну зэрахьэлэныр.

- IУЭХУ КУЭД фызэриIэр зэхызощIыкI, - жиIащ Президентым. - Ауэ, дауэ щымытми, нэхъыбэрэ къуажэхэм фыкIуэн, цIыхум фахыхьэн хуейщ. ЦIыхухэр властым епсэлъэну хущIокъу икIи ар абыхэм ядэфыбдыну дыхуиткъым. Предприятэхэм, IуэхущIапIэхэм я унафэщIхэр мэтхьэусыхэ министрхэм гъуэгу мыхъуми телефонкIэ епсэлъыну Iэмал зэрамыгъуэтым къыхэкIыу. Апхуэдэу щытмэ, къызэрыгуэкI цIыхухэм сыт хуэдэ Iэмал яIэр... къуэпсу къыщIэдгъэдыхын тхузэфIэкIынукъым, абы и щIыкIэ зэрыщытым зэрыщыгъуазэр къэдгъэлъэгъуэнщ, иджыпсту унафэщIхэм зэпымычу зэрыпэщIэтыр. ЦIыхум яхэмыхьэ унафэщIым зэи пщIэ иIэнукъым, сыту жыпIэмэ, ахэр зыIууэ гугъуехьхэр къыгурыIуэнукъым.

ЦIыхухэр къыщIыббгъэдыхьа Iуэхур зэрыдэкIынумрэ ар щызэфIэкIыну зэманымрэ ягурыбгъэIуэным мыхьэнэшхуэ зэриIэм и щыхьэтщ Дыгулыбгъуей къуажэм иджыпсту щекIуэкIыр. Дэ а къуажэм дэсхэр къэдгъэгугъауэ щытащ мы жылагъуэм зэрихьэу щыта цIэр фIэтщыжыну. Абы лъандэрэ зэманыфI дэкIащ, ауэ унафэ пыухыкIа зэрагъэхьэзырам цIыхухэр щыгъуазэ зыщIын къулыкъущIэхэм къахэкIакъым. Япэм зэрихьэу щыта цIэр иIэу мы жылагъуэр Бахъсэн къалэ округым хэтыныщ (Кэнжэ, Белэ Речкэ къуажэхэр Налшык зэрыхыхьэм хуэдэу). Ауэ абы и правовой лъабжьэр зэтрагъэувэн папщIэ, иджыри зэман пыухыкIа хуейщ.

Мыхьэнэ нэхъ мащIэ иIэкъым псоми я зэхуэдэ Iуэхухэм хэлэжьыхьэным папщIэ... Апхуэдэ Iэмалхэм ящыщу иджыпсту ... мы зэманым ... психоневрологие диспансерым, жьэн узым щеIэз диспансерым зэрыдэIэпыкъун фонд къызэIухыным. Iуэхур зытещIыхьар апхуэдэ фондым дэтхэнэ зы цIыхуми хилъхьэфынур зыхуэдизыр аракъым, атIэ дэтхэнэри сэбэп зэрыхъур зыхегъэщIэныщ.

Щыху нэхъыбэ Iуэху зэмыIэпхъуэдыкIыныр ... Къанокъуэ Арсен ... «Советхэм ... » ... Абыхэм зыхэвгъэщIэн хуейщ фи щIыналъэхэм Iуэхухэм зэрыщекIуэкIыр икIи лъэныкъуэкIэ зэрыпылъын хуейр.

УФ-м и Президентым и полномочнэ лIыкIуэу Ипщэ федеральнэ округым щыIэм и Аппаратым КъБР-м къегъэбыдылIа и федеральнэ инспектор нэхъыщхьэ Меркулов Александр къыхилъхьащ Правительствэм и зэIущIэхэр гъуэрыгъуэурэ районхэм щрагъэкIуэкIыну икIи апхуэдэ зэхуэсхэм жылагъуэ лIыкIуэхэри кърагъэблэгъэну.

(КIэухыр 2-нэ нап.)

Мылажьэ пенсионерхэм 2007 гъэм ядэIэпыкъуным теухуауэ
Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэ

2007 гъэм бадзэуэгъуэм и 26-м *№185-ПП*

Мылажьэ пенсионерхэм я псэукIэр егъэфIэкIуэн мурадкIэ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм **унафэ ещI:**

1. Мыхэр къэщтэн:

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыпсэу мылажьэ пенсионерхэм Урысей Федерацэм и Пенсэ фондым и хьэкъкIэ 2007 гъэм ядэIэпыкъунымкIэ лэжьыпхъэхэм я планыр;

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыпсэу мылажьэ пенсионерхэм Урысей Федерацэм и Пенсэ фондым и хьэкъкIэ 2007 гъэм ядэIэпыкъун и лъэныкъуэкIэ лэжьыгъэр къызэрызэрагъэпэщ Хабзэр;

ЗэрадэIэпыкъуну щIыкIэм пыщIа Iуэхугъуэхэм хэплъэнымкIэ икIи Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыпсэу мылажьэ пенсионерхэм Урысей Федерацэм и Пенсэ фондым къыхэкIыу зэрадэIэпыкъунум хухах ахъшэр къызэрагъэсэбэпым кIэлъыплъынымкIэ ведомствэхэм зэдай комиссэм хэтхэр;

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыпсэу мылажьэ пенсионерхэм Урысей Федерацэм и Пенсэ фондым къыхэкIыу зэрадэIэпыкъум пыщIа Iуэхугъуэхэм хэплъэнымкIэ икIи ар къызэрагъэсэбэпым кIэлъыплъынымкIэ ведомствэхэм зэдай комиссэм теухуа Положенэр;

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и муниципальнэ щIыналъэхэм мылажьэ пенсионерхэм я унэхэм газ яхущIэшэн щхьэкIэ Урысей Федерацэм и Пенсэ фондым къыхэкIыу хуаутIыпщ ахъшэр зэрытрагуашэ щIыкIэр.

2. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и муниципальнэ щIыналъэхэм я администрацэхэм чэнджэщ етын 2007 гъэм шыщхьэIум и 10-м нэсыху Урысей Федерацэм и Пенсэ фондым и къудамэ къэрал IуэхущIапIэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм мылажьэ пенсионерхэм я унэхэм газ щIашэным теухуа Iуэхугъуэхэр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыпсэу мылажьэ пенсионерхэм Урысей Федерацэм и Пенсэ фондым къыхэкIыу 2007 гъэм зэрыдэIэпыкъуну щIыкIэр къызэрызэрагъэпэщ Хабзэм ипкъ иткIэ зыхуей документхэри и гъусэу иратыну икIи унэхэм газ щIэшэнымкIэ проект-сметэ документацэр зэхалъхьэнымкIэ дэIэпыкъуну.

3. Мы Унафэр гъэзэщIа зэрыхъум кIэлъыплъыныр и пщэ дэлъхьэн Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ ДыщэкI М.Р.

**Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщI
ЯРИН Андрей.**

● Уней IуэхущIапIэ

Я мурадхэм хохъуэ

ТЭРЧ РАЙОНЫМ щыщ Арыкъ къуажэм щызэхэта колхозым къимыгъэсэбэпыж гъэш фермэ бгынэжар а щIыпIэм щыщ Дадэ Аскэрбий къищэхури, джэд фермэ къыщызэIуихащ. Аскэрбий езыр и IэщIагъэкIэ зоотехникщ. Абы и дэIэпыкъуэгъущ мы Iуэхум хэзыщIыкI Балъкъэр Андрей.

А тIур зэрылэжьа зэман кIэщIым джэд фермэм зиужьащ. Къапщтэмэ, гъавэ хъумапIэу тIу дащIыхьащ, зым тонн минитI, етIуанэм тонн минрэ щищрэ щIэхуэ у. Административнэ унэщIэ, лэжьакIуэхэм папщIэ шхапIэ яухуащ. Фермэм и хъуреягъыр бетон сэрейкIэ къахухьащ, и кIуэцIыр къабзэлъабзэу зэлъыIухащ. ДыхьэпIэхэм гъущI куэбжэщIэхэр халъхьащ, кIэщIу жыпIэмэ, фермэр зыхуеину псомкIи къызэгъэпэщащ. Езым инкубатор станц яIэщ, джэдыкIэ минрэ щищрэ ихуэу. Джэдджьейхэр махуэ 52-м кърагъэшри, джэдым и хьэлъагъыр килограммищым нэсыху ягъашхэ, итIанэ ящэ.

Апхуэдэу мы илъэсыр къызэрихьэрэ плIэнейрэ ящащ, дэтхэнэ зы щэгъуэри джэд мин 28-29-рэ хъууэ. Иджыпсту етхуанэу ящэнур ягъэхьэзыр. Фермэм нобэ тетщ джэд мин 60-м нэс. Ахэр псори узыншэу къэгъэхъуным и нэIэ тригъэтщ Iэщ дохутыр Сокъур Таймураз. Мы гъэр къызэрихьэрэ КФХ-м щэхуакIуэхэм ярищащ джэдылу тонн 230-рэ, щхьэ бжыгъэу мин 90-м нэс.

«Ди Iуэхухэр Iейкъым, -жеIэ Дадэм, - ауэ дэ абы дыкъытеувыIэнукъым. Джэд бжыгъэм хэдгъэхъуэну ди мурадщ.

Япэм лэжьакIуэу цIыху 20 фIэкIа димыIамэ, иджы а бжыгъэр 30-м нэблэгъащ. Абыхэм дэтхэнэ зыми ику иту лэжьапщIэу къахь сом 7000-м нэс. Ахэр махуэ къэс пщIэншэу ягъашхэ».

Фермэм и унафэщIым зэрыжиIэмкIэ, я ехъулIэныгъэхэр зи фIыщIэр я лэжьакIуэфIхэрщ. Абыхэм ящыщхэщ джэдыхъуэ хэу Тэхъу Хьэчим, Къазыр Аслъэнбэч, КIуэкIуэ Александр, инкубатор станцым и оператор Козлов Леонид, слесарь Джаурджий Арсен сымэ.

БЭРЭГЪУН Къалмыкъхъан.
Тэрч район.

●Лъэпкъ проект

Сымаджэхэр арэзы ящI

Гъэ кIуам Iуащхьэмахуэ куейм и район поликлиникэм къыщызэIуахауэ щытащ сымаджэхэм махуэкIэ щеIэзэ къудамэ щхьэхуэ. Нобэ ар ящыщщ нэхъыфI дыдэу зи къалэнхэр къезыхьэлIэ медицинэ IуэхущIапIэхэм.

«УЗЫНШАГЪЭ» лъэпкъ проектым ипкъ иткIэ къудамэм кърахащ УЗИ аппарат, нэгъуэщI Iэмэпсымэхэр.

ЗэманкIэ дызэIэбэкIыжмэ, анализхэр къапщытэн папщIэ щIыпIэ щхьэхуэхэм яшэн хуей хъурт. Абы зэмани мылъкуи текIуадэрт. Иджы лэжьакIуэхэми сымаджэхэми а Iуэхур къащегъэпсынщIэ ахэр къызэIуаха къудамэм зэрыщызэфIэкIым. Мыбыхэм я Iуэхутхьэбзэр къагъэсэбэпыну Iэмал иIэщ куейм щыпсэу дэтхэнэми. Мы илъэсым дызэрытехьэрэ поликлиникэм и къудамэм я узыншагъэр щрагъэфIэкIуащ цIыху 360-м нэблагъэм. Сымаджэхэр икъукIэ арэзы тохъуэ дохутырхэм къыхуащI гулъытэмрэ ягъуэт Iуэхутхьэбзэмрэ.

КIЭБЫШЭ Лилэ.

Зым зыр егъэкъуаншэ

Корее Ипщэмрэ КНДР-мрэ я зауэлIхэр зэхэуащ.

Къаугъэр къызыхэкIар иджыри белджылыкъым. КъэралитIым сыт щыгъуи хуэдэу зым зыр егъэкъуаншэ. Пэжщ, мы Iуэхур зэпэщIэтыныгъэ гуэрми зэрыхуэмыкIуэнур белджылыщ.

Зихуэдэ щымыIэ Iэщэ

Урысейм и дзэр зэщIауздащ нэхъапэм зэи имыIа Iэщэ лIэужьыгъуэщIэмкIэ - С-400 ракетэхэмкIэ.

Ахэр куэдкIэ йофIэкI иджыри къэс дуней псом яфIэтелъыджэу къэгъуэгурыкIуа С-300 ракетэ лIэужьыгъуэхэм. Ауэ я теплъэкIэ ахэр зэщхьщ: апхуэдэу нэхъ тыншщ а ракетэ лIэужьыгъуэхэр здэщыIэну щIыпIэхэр бийм къыумыгъэщIэныр. Зи гугъу тщIы IэщэмкIэ зэкIэ зэщIэузэдар зы дивизион закъуэщ. Ауэ зэман гъунэгъу дыдэм полк 20-м нэс къызэрагъэпэщынущ.

ЩIыр зэрыхъеям и... сэбэпкIэ

Сахалин хытIыгум щыIэ Невельск къалэм щытыкIэр тэмэм щохъуж.

Фигу къэдгъэкIыжынщи, мыбы къаруушхуэ иIэу махуэ зыбжанэкIэ щIыр щыхъеящ. Абы къыхэкIыу къалэм унэжь зыкъом (псори зэхэту 90-мноблагъэ) къыщызэтещэхащ. Абыхэм щIэсахэр зыщыпсэун ямыIэу къэнащ. А унэхэр куэд щIауэ ирахын хуейт, арщхьэкIэ абыхэм я Iэр хунэсыртэкъым щIыпIэ властхэм. Иджы а унэжьхэм я пIэм псэупIэщIэхэр, сыт и лъэныкъуэкIи зэманым езэгъхэр, иращIыхьынущ. Зэрытлъагъущи, къэхъукъащIэхэри сэбэп щыхъу щыIэщ.

Псым и къулеигъэхэр

Примор крайм и гъунапкъэхъумэхэм я лэжьыгъэр щIагъэхуэбжьащ.

КIуэ пэтми нэхъыбэ мэхъу тенджыз, псыежэх къулеигъэхэм ещакIуэхэр. Иджы дыдэ судым унафэ ищIащ хабзэншагъэкIэ ди щIыналъэм къэкIуауэ бдзэжьей ещэ «Алиска-Трайдер» кхъухьыр Примор крайм и мылъкуу къэлъытэным теухуауэ.

Илъэсыр къызэрихьэрэ гъунапкъэхъумэхэм урысей кхъухьу 22-рэ, нэгъуэщI къэралхэм ейуэ 19 хабзэншагъэкIэ бдзэжьей ещэу къаубыдащ.

(ИТАР-ТАСС).

НОБЭ

■Илъэс 75-рэ и пэкIэ (1932) Совет Союзым къыщащташ социалист мылъкур хъумэнымкIэ хабзэр. Абы къыщыгъэлъэгъуат къэрал, колхоз, кооператив мылъкум едыгъуэхэр яукIынир е я мылъкур къытрахыу илъэси 10-кIэ ягъэтIысыныр.

■ШыщхьэIум и 7 - 14-хэм Тулэ щекIуэкIынущ кинор фIыуэ зылъагъу ныбжьыщIэхэм я X фестивалыр.

■Илъэс 60 и пэкIэ (1947) къалъхуащ СССР-м, Молдавием, Украинэм я цIыхубэ артисткэ, уэрэджыIакIуэ Ротару Софие.

■Урыс усакIуэ Блок Александр (1880 - 1921) и фэеплъ махуэщ.

■Алтай крайм и администрацэм и Iэтащхьэ (2004 гъэм и мэлыжьыхьым къыщыщIэдзауэ), эстрадэм и артист Евдокимов Михаил (1957 - 2005) и фэеплъ махуэщ.

■**Дыгъэр къыщIэкIащ сыхьэти 6-рэ дакъикъи 2-м, къухьэжынущ сыхьэт 20-рэ дакъикъэ 24-м.**

■**Махуэм и кIыхьагъщ сыхьэт 14-рэ дакъикъэ 22-рэ.**

ПлIанэпэр зыгъэхьэзырар
ШАЛ Мухьэмэдщ.

● Мэкъумэш

ЛэжьакIуэхэр къомэщIэкI

Май куейм хыхьэ «Александровская» мэкъумэш фирмэм и унафэщIхэм зэрыжаIэмкIэ, гъэмахуэм и етIуанэ Iыхьэр уэгъуу зэрыщытам и зэранкIэ зы гектарым хуэзэу къытраха гуэдзыр гъэ кIуам елъытауэ нэхъ мащIэщ. Ауэ гъавэр зэрыфIым Iэмал къаритащ етIанэгъэ трасэну жылапхъэ хэплъыхьауэ тонн 300-м нэс ягъэтIылъыну.

Гуэдзыр къызытраха щIы IэнэщI щхьэхуэхэм иджыпсту Iусыпхъэу къагъэсэбэпыну щхъуантIагъэр трасэ, хьэпцIийр, сэхураныр, нартыхур зэрыIуахыжыным зыхуагъэхьэзыр. Дэнэ щIыпIи нобэ щызэпэубыда дагъэгъэсыныпхъэмкIэ фирмэм и Iуэху зэтеуващ: зэрагъэпэщар дызыхуэкIуэ бжьыхьэсэр зэфIэкIыху яхурикъуну щогугъ.

Иджыпсту IуэхущIапIэр зыгъэпIейтейр губгъуэ лэжьакIуэхэр къазэремэщIэкIырщ. Иджы хуэдэ лъэхъэнэм махуэ къалэныр зыгъэзащIэ механизаторхэм мазэ улахуэу ират сом мини 10, кърахьэлIэж гъавэм щыщу лъысыпхъэр абы хэту.

ЩIымахуэ зэманым сом 4700-рэ хуагъэув. Ар нобэ зекIуэ лэжьапщIэм тепщIыхьмэ, мащIэ хуэдэкъым, арщхьэкIэ гупыж хузиIэу а лэжьыгъэм пэрыувэхэр мащIэ дыдэ хъуащ. Илъэс куэд лъандэрэ механизатору лэжьа, зи IэщIагъэм фIы дыдэу хэзыщIыкIхэм ящыщ куэд IуокIыжри, нэхъыбэ къыщрат нэгъуэщI щIыналъэхэм пIалъэкIэ щылэжьэну макIуэ. Апхуэдэу Iуэху щытыкIэм лъэпощхьэпо щхьэхуэхэр къыдэмыкIуэу къанэркъым, ауэ «Алек сандровская» мэкъумэш фирмэм Iэмал псори ирехьэлIэ гъавэр кIэрыху-ншэу къызэрырихьэлIэжыным.

ЛЪОСТЭН Музэ.

«Энергия будущего» зыфIаща дунейпсо зэпеуэм щытекIуа ныбжьыщIэ 32-рэ Урысейм и щIыпIэ зэмылIэужьыгъуэхэм къикIауэ мы махуэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым щохьэщIэ.

ЗЫГЪЭПСЭ ХУАКIУЭ-нэгузегъэужьакIуэ къэкIуа щIалэгъуалэ гупыр къезыгъэблэгъар ЕджакIуэхэм щIэныгъэтехникэ зыужьыныгъэмкIэ я республикэ центрырщ. Абыхэм хуагъэхьэзыра программэм хэту ныбжьыщIэхэм Iуащхьэмахуэ ирагъэлъэгъуащ, Налшык къалэ и щIыпIэ дахэхэм къыщрашэкIащ, Нейтриннэ обсерваторием щыIащ. Апхуэдэу ахэр ди газетым и хьэщIэщым къеблэгъащ икIи «Адыгэ псалъэм» и редактор нэхъыщхьэ, Къэбэрдей Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ **ХьэфIыцIэ Мухьэмэд** епсэлъылIащ. Абы кIэщIу и гугъу ищIащ «Адыгэ псалъэ»-р зытетхыхь Iуэхугъуэхэмрэ и унэтIыныгъэ нэхъыщхьэхэмрэ икIи къэхутэныгъэшхуэхэм пылъ ныбжьыщIэхэм ехъулIэныгъэ яIэну ехъуэхъуащ. НыбжьыщIэхэм апхуэдэу ирагъэлъэгъуащ газетым зэрелэжь щIыкIэхэр.

● Дыгъуасэ

Къэхутакlуэ ныбжьыщIэхэр

НЫБЭЖЬ Таисэ.

●ТхылъыщIэ

Кавказым и цIыху щэрыIуэхэр

Дунейм къытехьащ «Кавказым и цIыху цIэрыIуэхэр» («Знаменитые люди Кавказа») тхылъым и етIуанэ къыдэкIыгъуэр. Абы къыпещэ Адыгэ Республикэм, Къэбэрдей-Балъкъэрым, Къэрэшей-Шэрджэсым, Осетие Ищхъэрэ-Аланием, Абхъазым, Дагъыстан, Ингуш, Шэшэн республикэхэм я цIыху цIэрыIуэхэр, гъуазджэ, щэнхабзэ, щIэныгъэ, политикэ лэжьакIуэхэр а тхылъыр къэзыщтэхэм егъэцIыхун къалэным.

ДУНЕЙПСО Арткомитетым и Кавказ Ищхъэрэ къудамэм и унафэщI **Бетыгъуэн Iэуес** и жэрдэмкIэ къыдэкI тхылъым итщ Кавказ Ищхъэрэм хиубыдэ щIыналъэхэм щыщ щIэныгъэлIхэм, тхакIуэхэм, журналистхэм я Iэдакъэ къыщIэкIа тхыгъэхэу Къэбэрдей-Балъкъэр, Адыгэ, Къэрэшей-Шэрджэс, Шэшэн, Ингуш, Осетие Ищхъэрэ-Алание республикэхэм я президентхэу **Къанокъуэ Арсен, ТхьэкIуэшынэ Аслъэнджэрий, Батдыев Мустэфа, Кадыров Рамзан, Зязиков Мурат, Мамсуров Таймураз** сымэ, Абхъазым и президент **Бэгъэпщ Сергей**, щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ я лэжьакIуэхэу **ХьэфIыцIэ Мухьэмэд, Вэрокъуэ Владимир, Гъэсашэ Наталье, Црым Руслан, Бейтыгъуэн Сэфарбий** (Налшык), **КIуэкIуэ Тамарэ**(Москва), **Хьэгъундокъуэ Мухьэмэд, Гъуэт Хъусин** (Черкесск), **СтIащ Юрэ** (Мейкъуапэ) сымэ ятеухуа тхыгъэхэр. ЩIэныгъэм зегъэужьын, узыншагъэр хъумэн IэнатIэхэм зэфIэкIышхуэ хэзылъхьахэм ящыщу тхылъым итщ **Хьэдэгъэлl Аскэр, ЗекIуэгъу Увжыкъуэ** (Мейкъуапэ), **ХъуэкIуэнхэ Хьэзрэталийрэ** абы и къуэхэу **Муратрэ Азэмэтрэ, Иуан Петр, Хъурей Феликс, Нэгъуей Беслъэн** (Налшык), **МэкIэтIей Абдулыхь** (Москва), **Лий Адэлджэрий** (Кисловодск), нэгъуэщIхэми ятеухуа тхыгъэхэр.

ТЕМЫРЛацэ.

●ЩIалэгъуэ

Хьэуа-десант дзэхэм я махуэр ягъэлъэпIащ

«Зыуэ щыт Урысей» Урысейпсо партым и «ЩIэблэщIэ гвардие» щIалэгъуалэ къудамэм къызэригъэпэщауэ Къэрал концерт гъэлъэгъуапIэм и гупэ утым шыщхьэIум и 3-м Iэтауэ щагъэлъэпIащ Хьэуа-десант дзэхэм я махуэр.

«МАМЫРЫГЪЭР хъумэным, зэпIэзэрытыныгъэмрэ зэгурыIуэныгъэмрэ щыгъэIэным, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм зегъэужьыным хуэгъэзауэ ди Президент Къанокъуэ Арсен къыхиха унэтIыныгъэр дыдоIыгъ!» - къыхуеджэнытъэм щIэту щIалэгъуалэм ирагъэкIуэкIа пшыхьым хэтащ ди республикэм и еджапIэ нэхъыщхьэхэм я студентхэр, школакIуэ нэхъыжьхэр. Хьэуа-десант дзэхэм я махуэм и щIыхькIэ ята концертым зыкъыщагъэлъэгъуащ **Битокъу Лизэ**(КъБКъМА-м и студенткэ), **Къущхьэ Ленэрэ Чэт Ахьмэдрэ** (КъБКъУ), «Къэбэрдей-Балъкъэрым и макъыщIэхэр» республикэпсо зэпеуэм и лауреат**Маланин Илья** (Прохладнэ къ.) сымэ, нэгъуэщIхэми. Концертыр иригъэкIуэкIащ КъБКъУ-м и физико-математикэ къудамэм щеджэ пщащэ **Дол Каринэ**.

Утыкум къиихьащ ВДВ-м и ветеранхэр икIи хъуэхъу псалъэкIэ ныбжьыщIэхэм зыхуагъэзащ, щIалэгъуалэм я гукъэкIым зэрыщыгуфIыкIыр къыхагъэщащ. Апхуэдэу пшыхьым кърихьэлIащ хэхэс адыгэхэм я щIэблэу мы махуэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым зыщызыгъэпсэху гупышхуэ. Ахэр къызэхуэсахэм яригъэцIыхуащ Дунейпсо Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ **Дзэмыхь Къасболэт**. Хамэ къэрал къикIа ди лъэпкъэгъухэм папщIэ пшыхьым хэту джэгушхуэ ящIащ.

НЫБЭЖЬ Таисэ.

Лъэпкъ Iущыгъэ

Зи щхьэ Iуэху зыхуэмыщIэжхэр хамэ IуэхукIэ сэрыщщ.

Зыми я мылъку кIуэдынукъым

АБХЪАЗ. ***ХъыбарегъащIэ IэнатIэхэмкIэ управленэу республикэм и президентым деж щыIэм и унафэщI Бжание Кристиан иджыблагъэ жиIащ щIыналъэм и экономикэм мылъку къыхэзылъхьэ инвесторхэр щIэгузэвэн зэрыщымыIэр.***

«РЕСПУБЛИКЭМ и экономикэм ахъшэ къыхэзылъхьэ, ухуэныгъэ щезыгъэкIуэкI инвесторхэр щIэшынэн щыIэкъым. Тбилиси ахэр судым иритыну жыхуиIэри щхьэгъэпцIэжщ. Куржым и политикхэр хущIокъу Абхъазым и инвестицэ политикэр къызэтракъутэну, зэран къызэрытхуэхъуфын нэгъуэщI Iэмал ягъуэтыркъыми.

Ди щIыналъэм сыт щыдухуэнуми, хэт дыдэ лэжьэнуми абыкIэ зыми де упщIынукъым. Апхуэдэ хуитыныгъэ дэ диIэщ», - къыхигъэщащ Бжание Кристиан.

Куржыхэм я унэхэр ягуэшыж

ХьэщIэщ комплекс Гагрэ къалэм щиухуэн папщIэ, зи цIэ зэкIэ къыжамыIэ абхъаз-урыс компанием щIы хупычыным теухуауэ щIыпIэ правительствэм иджыблагъэ къищта унафэр республикэм и парламентым диIыгъащ.

РЕСПУБЛИКЭМ и президентым и пресс-IуэхущIапIэм къызэритамкIэ, илъэситIым къриубыдэу Гагрэ и курорт щIыпIэ нэхъ дахэм деж иджырей зэманым къитIасэ хьэщIэщ комплекс инвесторым щиухуэнущ.

Абы нэмыщIкIэ, Абхъазым и президент Бэгъэпщ Сергей къыхилъхьащ куржы-абхъаз зауэм щыгъуэ щтапIэ ихьэжу Сыхъумрэ Гагрэрэ куржыхэм къыщагъэна я унэ лъапсэхэр Урысей Федерацэм и цIыхухэм аукционкIэ иращэну. Ауэ абы и пэ къихуэу ахэр зыхуей хуагъэзэнущ, зэрагъэпэщыжынущ.

Бэгъэпщ Сергей апхуэдэуи и мурадщ Сочи щекIуэкIыну ЩIымахуэ Олимпиадэм щхьэкIэ яухуэну объектхэм щылэжьэну IэщIагъэлIхэм Псэу пэгъунэгъуу щыс жылагъуэхэм куржыхэм яйуэ къыдэна унэхэр яритыну.

КъэкIуэнум йогупсыс

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. ***Республикэм узыншагъэр хъумэнымкIэ и министерствэм къызэритамкIэ, 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм кърихубыдэу щIыналъэм къыщалъхуа сабийхэм я бжыгъэм процент 11,9-кIэ хэхъуащ, икIи ар 2327-рэ хъуащ.***

2006 ГЪЭМ и япэ илъэс ныкъуэми, абы и пэкIи республикэм къыщалъху сабийхэм нэхърэ лIэжхэм я бжыгъэр нэхъыбэу щытащ. 2007 гъэр къызэрихьэрэ щытыкIэм фIы и лъэныкъуэкIэ зехъуэж. Ар зи фIыгъэу КъШР-м и властым къилъытэр щIыпIэ экономикэм зыкъиIэтыж зэрыхъуамрэ цIыхухэм я псэукIэм, унагъуэм, анагъэм теухуа федерал программэхэр дагъуэншэу зэрылажьэмрэщ.

Ауэ абыхэм нэмыщIкIэ республикэм щолажьэ уней щхьэхуэ программэхэри. Псалъэм папщIэ, Хьэбэз районым щыIэщ зыхузэфIэкI цIыхухэм къызэрагъэпэща фонд. Абы и къалэн нэхъыщхьэу щытыр районым щыщ унагъуэшхуэхэм защIэгъэкъуэнырщ.

Мы районым и цIыхубзхэм, къэралым къаритым нэмыщI, зы сабий къэс зыуэ ят пособиеу сом мини 10 яIэрохьэ, быниблзиIэу иджыри хэхъуэ зыгъуэт унагъуэм сом мини 100-кIэ хуоупсэ. Апхуэдэ гулъытэ, дэIэпыкъуэгъу зэрагъуэтырауэ къыщIэкIынщ сабий къыхэхъуэмкIэ Хьэбэз районыр адрей куейхэм фIыуэ щыщхьэдэхар.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

Дэ зетхьэ Іуэхухэр псом я дежкІи зэхэщІыкІыгъуэу щытыпхъэщ

(КІэухыр. ПэщІэдзэр 1-нэ нап.).

КъБР-м и Правительствэм и УнафэщІ Ярин Андрей тепсэлъыхьащ дызыхуэкІуэ илъэсым и бюджетыр зэрагъэхьэзырым. А лэжьыгъэм лъабжьэ хуэхъуащ республикэм и бюджетым и хэхъуэм щыщу федеральнэ центрым къиутІыпщ дотацэхэр гъэмэщІэным теухуауэ КъБР-м и Президентым къигъэувар. ДызыхуэкІуэ илъэсым федеральнэ трансфертхэр процент 21-кІэ нэхъыбэ зэрыхъунум къыхэкІыу, республикэм езым къызэригъэпэщыж хэхъуэхэр процент 40-кІэ къамыІэту хъунукъым.

Районхэм ират дотацэми проценти 7 хуэдиз хущІагъунущ, апхуэдэу щыщыткІэ, езыхэм къалэжьыж хэхъуэр процент 30 нэхърэ мынэхъ мащІэкІэ къаІэтыну къапэщытщ. Правительствэм и УнафэщІым зэІущІэм щІэсахэм чэнджэщ яритащ апхуэдэ бжыгъэхэм лъабжьэ яхуэхъуну хэкІыпІэхэр къалъыхъуэну. Зи Іуэху иджыпсту нэхъ гугъуу щытхэм ящыщу Ярин Андрей къыхигъэщащ Шэджэм, Тэрч районхэр. Тэрч районым езым къызэригъэпэщыж хэхъуэхэр хуэдитІкІэ нэхъыбэ ящІыну я мурадщ, ауэ илъэс 15 лъандэрэ зэтрихьа щІыхуэхэр зы илъэсым къриубыдэу яхуэпшыныжынукъым.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и бюджетым къыщалъытэнущ ухуэныгъэ комплексым щІыхуэу щызэтрихьа сом мелуани 127-р, къуажэ егъэджакІуэхэм иратыжын хуейуэ ятелъ сом мелуан 40-р пшыныжыныр. Апхуэдэу «Межрегионгаз» акционер обществэ зэхуэщІам сом мелуан 200 иратыжынущ.

Къанокъуэ Арсен къыхигъэщащ апхуэдиз ахъшэ республикэм щІипшыныр газыр цІыхухэмрэ предприятэхэмрэ щыпаубыд къамыгъэхъун щхьэкІэу зэрыщытыр. Ауэ апхуэдэу зэпымыууэ ебгъэкІуэкІ хъунукъым. Газыр къэзыгъэсэбэпхэм абы и уасэр зэратым ткІийуэ кІэлъыплъыпхъэщ.

Нэхъ фейдэшхуэ къызыпыкІыну проектхэр къэгъэсэбэпыным иІэ мыхьэнэм и гугъу щищІым, Президентым щапхъэу къихьащ жылагъуэхэр псыкІэ къызэгъэпэщыным теухуа лэжьыгъэхэр зэрегъэкІуэкІыпхъэр. Къапщтэмэ, Курп псыжапІэр щІыным 2008 гъэм и закъуэ сом мелуани 143-рэ трагъэкІуэдэну я мурадщ. Псори зэхэту псыжапІэхэр 2010 гъэм нэсыху щІыным федеральнэ программэм ипкъ иткІэ сом мелуан 750-рэ хухах, езым и Іыхьэу Къэбэрдей-Балъкъэрми абы и процент 20-м нэблагъэ хилъхьэнущ.

- Иджыри зэ фыхэплъэж, программэм хэмыхьа Іуэху гуэрхэр къэмынэн папщІэ, - захуигъэзащ Къанокъуэ Арсен администрацэхэм я Іэтащхьэхэм. - Ди зы жылагъуи псыкІэ гугъу ехь хъунукъым.

Унэ зэкІэлъымыкІуэхэм щІэсхэр къыщІэгъэІэпхъукІынымкІэ УФ-м и Президентым къыхилъхьа жэрдэмыр гъэзэщІэным теухуауэ щІыналъэ, район программэхэр зэхэлъхьэныр фокІадэм и 1-м ирихьэлІэу яухын зэрыхуеймк тепсэлъыхьащ Ярин Андрей. Мыбы текІуэдэну ахъшэр псом япэу зыхухахынур зыхуэфащэ документхэр нэхъ пасэу хьэзыр зыщІхэрщ.

ЩІым щІат бэджэнд уасэр зыхуэдизми хэплъэжын хуейуэ къыщІэкІынщ. Президентым къызэрилъытэмкІэ, зы щІы гектарым сом мин хуэдиз щІатыныр къозэгъ. Иджыпсту зы щІы гектар илъэскІэ яІыгъын папщІэ щІатыр шэ пэгун ныкъуэм и уасэм хуэдизщ.

ЩІымахуэм зыхуэгъэхьэзырыным, Президентым къигъэува пщэрылъхэр гъэзэщІэным трагъэкІуэдэну дотацэхэр фокІадэ мазэм щыщІэдзауэ хухахынущ.

- Іуэху пІащІэгъуэу иджыри зыгуэр къанэмэ, жыфІэ, ахъшэ къэдгъуэтынщ, - жиІащ Къанокъуэ Арсен. - Нэхъ фегугъуу фыубзыху япэ игъэщыпхъэу щыІэхэр. ЦІыхухэм фаІущІэ, ахэр зыгъэпІейтейхэр зэвгъащІэ. Абыхэм фемыпэгэкІыу, сыт и лъэныкъуэкІи защІэвгъакъуэ. Гъуэгу зэвгъэпэщыжамэ, лъэмыжыщІэ тефлъхьамэ, абыхэм теухуа гуфІэгъуэ зэхыхьэхэр къызэвгъэпэщ. Апхуэдэ гуфІэгъуэхэми цІыхухэр зэкъуагъэувэ.

ХУЖЬ Натальe.

●Гъавэ-2007

Хабзэхъумэхэм я нэІэ тету

Дунейр ямылейуэ хуабащэу зэрыщытым и зэран екІащ бжьыхьэсэ гъавэм зиужьыным. Республикэм и мэкъумэшыщІэхэм я нэхъыбэм, сыт хуэдизу емыгугъуами, гъавэ бэв къайхъулІакъым. Иджы нэхъыщхьэр ар и чэзум Іухыжыныращ, хэщІ имыІэу гъавэ хъумапІэм нэгъэсынырщ. КъБР-м щыІэ МВД-м щекІуэкІа зэІущІэр зытеухуауэ щытари аращ.

МАЙ РОВД-м и унафэщІым и къуэдзэ, жылагъуэ шынагъуэншагъэмкІэ милицэм и унафэщІ **Иванов Юрий** зэрыжиІамкІэ, абыхэм зэгурыІуэныгъэ иращІылІащ «Новоивановское» цІыхубэ ІуэхущІапІэмрэ ведомствэм щІэмыт хъумакІуэ къудамэмрэ икІи гъавэр Іуахыж милицэм и участковэ уполномоченнэхэм я нэІэ тету.

- Дэри апхуэдэ къалэн зэфІыдогъэкІ. Ди районыр мэкъумэш продукцэ нэхъыбэ къэзылэжьхэм ящыщщ. Куейм хеубыдэ республикэм и гъавэ щІапІэхэм я Іыхьэ щанэр. ЗэрыфщІэщи, уэгъуу зэрекІуэкІым гугъуехьхэр къишащ икІи гъавэр хъумэным гулъытэ хэха хуэтщІын хуей хъуащ. Мы гъэм зы гектарым гуэдзу ику иту центнер 17-щ къытрахар, ар нэгъабэрейм и процент 60-щ зэрыхъур. Комбайным къыщІэкІыр машинэм щракІутэм щегъэжьауэ, ар хьэмым нэсыху хабзэхъумэхэм я нэІэ щІэтащ икІи хэщІ имыІэу хьэцэпэцэ гъавэр зэщІакъуэжащ. Пэжщ, жьапщэшхуэ щыщыІа мэкъуауэгъуэм и 24-м зы мафІэс къэхъуауэ щытащ, ауэ, ди насыпти, абы хисхьар Іуахыж хьэркъым, атІэ мэкъущ. Апхуэдэуи ди нэІэ тедгъэтщ мэкъумэш техникэм, абы и Іэмэпсымэхэр хъумэным, - Прохладнэ РОВД-м и жылагъуэ шынагъуэншагъэмкІэ и милицэм и унафэщІым и къалэнхэр зыгъэзащІэ **Любуня Анатолий.**

Дунейр хуабащэми, щытыкІэр зымащІэкІэ щынэхъыфІщ Бахъсэн районым. Абы и мэкъумэшыщІэхэм гуэдзыр Іухыжыныр и кІэм нагъэсащ. РОВД-м и унафэщІым и къуэдзэ, жылагъуэ шынагъуэншагъэмкІэ милицэм и унафэщІ **Мэршэнкъул Аслъэн** къызэрыхигъэщамкІэ, гъавэр хэкІуэдыкІ щымыІэу зэщІакъуэжащ. Криминальнэ милицэмрэ жылагъуэ шынагъуэншагъэмкІэ милицэмрэ кІэлъоплъ гъавэр хъумапІэхэм зышэ автомашинэхэм. Апхуэдэуи РОВД-м и лэжьакІуэхэм, мафІэсгъэункІыфІхэр ящІыгъуу, мэкъумэшыщІэхэм йопсэлъылІэ гъавэр мафІэсым зэрыщахъумэну щыкІэм теухуауэ.

УАРДЭ Жантинэ.

Гъуэгуанэ захуэ

ЦІыху гъащІэр гъэщІэгъуэну зэхэлъщ. КъыпхуэщІэнукъым абы арэзы укъыщищІынури мыхъумыщІагъэ къыщыблэжьынури. Ауэ псори зэлъытыжар уэ езым гъащІэм хууиІэ еплъыкІэрщ, бгъэдыхьэкІэрщ. «Уэзджэр къокІуэ», - жеІэ псалъэжьым. ФІым ухущІэкъумэ, ерыщу япэкІэ укІуэмэ, шэч хэлъкъым гува-щІэхами, узыхуейм уи Іэр зэрытебгъэхуэфынум. Ауэ япэ ехъулІэныгъэм уи щхьэр ягъэуназэрэ, узыхэтхэм уепагэкІыу «сэ схуэдэ щыІэ?» жыпІэу укъыдэувэжмэ, а зэбгъэгъуэта псоми мыхьэнэ иІэкъым. Нобэ ди псэлъэгъу Мэшыкъуэ Тазал ящыщщ зи ехъулІэныгъэхэм зи щхьэр дэмыуназэхэм, гъащІэм лъэ быдэкІэ хэтхэм.

Мэшыкъуэ Тазал Ломоносовым и цІэр зэрихьэу Москва дэт къэрал университетыр 1966 гъэм, абы и аспирантурэр 1973 гъэм къиухащ. Тхыдэ щІэныгъэхэм я кандидатщ. 1975 -1979 гъэхэм ар Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Министрхэм я Советым и аппаратым, 1979 - 1991 гъэхэм КПСС-м и Къэбэрдей-Балъкъэр обкомым щылэжьащ. 1991 - 1998 гъэхэм «Кабардино-Балкарская правда» газетым и редактор нэхъыщхьэу, 1998 - 2002 гъэхэм КъБР-м печатымрэ хъыбарегъащІэ ІэнатІэхэмкІэ и министрым и къуэдзэу щытащ. Иужьрей илъэсхэм Мэшыкъуэр Гуманитар къэхутэныгъэхэмкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр институтым и щІэныгъэ лэжьакІуэ нэхъыжьщ. Ар журналистхэм я республикэ, урысейпсо, дунейпсо зэпеуэхэм я лауреатщ, УФ-м щэнхабзэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэщ, Адыгэ Республикэм, КъШР-м щІыхь зиІэ я журналистщ, ТворчествэмкІэ дунейпсо академием и академикщ, УФ-м и хэгъуэгухэм къыщыдэкІ газетхэм я редактор нэхъыщхьэхэм я Клубым хэтщ.

Публицист, щІэныгъэлІ цІэрыІуэм и ныбжьыр илъэс 65-рэ щрикъум ирихьэлІэу упщІэ зыбжанэкІэ зыхуэдгъэзащ.

абыхэм зэрызрагъэщхьыным хущІокъу. ЦІыхур лэжьэну хуеймэ, абы ІэнатІэ гуэр игъуэтынущ, ауэ лэжьапІэншэу щІыдэтыр а къыхуагъэлъагъуэр и щхьэ ирипэскъыми арaщ. ЕджапІэ нэхъыщхьэ къэзыухам си дипломым (и щІэныгъэм и гугъу ищІыркъым) хуэфащэ ІэнатІэ къызэфт жеІэ. Ахэр нэхъыбэу зыхуеджэри юрист, экономист ІэщІагъэхэращи, апхуэдиз республикэри къэралри хуейкъым. ПТ У-р къэзыуххэр кІуэ пэтми нэхъ мащІэ мэхъу. Нобэ заводхэр, фабрикэхэр къызэІуахыжмэ, абыхэм щылэжьэн дгъуэтыжынукъым. ЩІэрыщІэу лэжьыгъэм егъэсэ-

кърагъэблагъэурэ къэрал 40-м нэблагъэм я президентхэм, апхуэдэу космонавтхэм, щІэныгъэм, гъуазджэм, щэнхабзэм и лэжьакІуэ цІэрыІуэ куэдым дахуэзащ. Нэхъ къулыкъушхуэ зезыхьэу сызыхуэзахэм ящыщу сигу къинэжащ Азербайджанымрэ Молдавиемрэ я президенту щытахэу Алиев Алийрэ Лучинский Петррэ. Егъэлеяуэ цІыху дахэт, губзыгъэт икІи гъэщІэгъуэнт ахэр. Апхуэдэу къыхэзгъэщыну сыхуейщ Совет Союзым и ЛІыхъужь, УФ-м зыхъумэжыныгъэмкІэ и министрым и къуэдзэу, Совет Нэхъыщхьэм и депутату щыта Батицкий Павел. Си щыкъу адэмрэ абырэ зауэм зэгъусэу хэтати, абы и фІыгъэкІэ цІыхугъэ схуэхъуат.

●Ди псэлъэгъухэр

- Тазал, си япэ упщІэр зэхьэлІар уи цІэращ. ЩІэ хьэлэмэтщ, ар зыфІаща нэгъуэщІ зэи срихьэлІакъым. Абы и гугъу къытхуэщІыт.

- Абы хъыбар гъэщІэгъуэн иІэщ. Дунейм сыкъытехьэным махуэ бжыгъэ фІэкІа къэмынауэ си анэшхуэм пщІыхьэпІэ илъэгъуащ къуэрылъху къыхуалъхуауэ. Гъунэгъу нанэхэр и гъусэу ар пщІантІэм дэс хуэдэти, абыхэм ящыщ зым зыкъыхуегъазэри: «Уи къуэрылъху цІыкІум хэт фІэпщынур? КхъыІэ, Тазал фІэдгъэщ», - къыжреІэ. Ди анэшхуэр къоушри, и пщІыхьэпІэр си анэм хуеІуэтэж. Арати, ари и гуащэм пэрымыуэу абыкІэ арэзы хъуащ. Езы цІэм зыгуэр къикІыуи сщІэркъым, сэри, пэжу, нэгъуэщІ зыгуэрым апхуэдэу еджэу зэхэсхакъым. Абы къыхэкІыуи куэдрэ къысхуохуэ ар къызэрысфІащам и хъыбар сІуэтэжын хуейуэ. Зэзэмызэ унагъуэм щІэсхэм е си ныбжьэгъухэм я Іуэху еплъыкІэ гуэр ядэзмыІыгъыу, «зыми урещхькъым уэ», жаІэу къыщызэхъурджауэкІэ, япызодзыж: «Сыт сэ зыгуэрым сещхьын щІыхуейр? Зы цІыху закъуэ нэхъ мыхъуми къысхуэвгъуэтыт си цІэм хуэдэ зэрихьэу», - жызоІэри.

- Къуажэм къыщыхъуа щІалэ цІыкІум журналист ІэщІагъэр дауэ къыхэпха хъуат?

- Сытым дежи си гупсысэмкІэ, си ныбжьэгъухэм, республикэм, къэралым, дыкъэзыухъуреихь дунейм ятеухуахэмкІэ цІыхухэм садэгуэшэну, си Іуэху еплъыкІэр нэхъыбэм къезгъэщІэну сыхуейт. Абы жылагъуэр хуей-хуэмейр нэгъуэщІ Іуэхущ, ауэ сэ сызыщыгъуазэр цІыхухэм я деж нэсхьэсыну сыхущІэкъурт. Си япэ усэхэр, газет тхыгъэхэр Дзэлыкъуэ район газетым къытехуэу щыхуежьам, илъэс 14-м ситу арат. Абы щыгъуэм, дауи, нэхъыбэу сызыт етхыхьыр школ гъащІэрт. СощІэж мыпхуэдэ зы Іуэхугъуэ: физкультурэм дыхуезыгъасэр тэмэму зэрымылажьэм теухуа тхыгъэ цІыкІу район газетым къытрезгъэдзат. Арати, район псом сыхэбгъэІуащ жиІэри, къызэшхыдат, и удыни къыстехуауэ щытащ, ауэ абыи сІэпыщІиудакъым тхэныр икІи сыт хуэдэ къулыкъу сыпэрымытами, а Іуэхур зэи ІэщІыб сщІакъым.

- Тазал, цІыхум и унагъуэм щигъуэт гъэсэныгъэм, и сабиигъуэр зэригъакІуэм мыхьэнэшхуэ иІэщ. Сыт хуэдэ уэ укъыщыхъуа унагъуэр?

- Зэман хьэлъэт дэ ди сабиигъуэр зыхиубыдар. Авторучкэр зыщІысыр тщІэртэкъым дэ абы щыгъуэм, иджыпсту щыІэ Іэмэпсымэхэм я гугъу тщІыххэнкъыми, электроуэздыгъэ диІакъым. Дэ зэкъуэшитху дыхъурт, шыпхъу закъуэ диІэти, ар пасэу дунейм ехыжат. Ди адэ Инали ди анэ Сери тхэкІэ, еджэкІэ ящІэрти, я бынхэми Іэмал имыІэу щІэныгъэ зэраІэн хуейр къагурыІуэрт. Сигу къинэжащ унагъуэ сыхъуауэ си адэм къызжиІауэ щытар. «АдэкІэ иджыри уи щІэныгъэм щыпыпщэ хъун щыІэмэ, кхъыІэ, щІэтІысхьи еджэ», - къызэлъэІуат ар. Езы тхьэмыщкІэр 1970 гъэм дунейм ехыжащ, сэри а илъэс дыдэм аспирантурэм сыщІэтІысхьэжащ. Япэм куэдкІэ нэхъ тыншт еджапІэм ущІэтІысхьэну. Дэ зэкъуэшитхури дыщыщІэтІысхьэри дыздыщІэтІысхьэри ди адэ-анэм ящІакъым. Дэ ди закъуэтэкъым - псори апхуэдэт. Зым и адэ-ани еджапІэ бжэІупэм Іуту щыплъагъунутэкъым. Иджы сабийм школыр къиухамэ, благъэуи Іыхьлыуи иІэр яужьым иту, жэщи-махуи абы и егъэджэн Іуэхур кърахуэкІ.

- Уи сабиигъуэм е уи щІалэгъуэм къэхъуауэ сыт хуэдэ Іуэхугъуэ нэхъыбэрэ уи нэгу къыщІыхьэжыр?

- А зэманымкІэ сыщызэплъэкІыжкІэ нэхъыбэрэ си гукъэкІыжхэм къыхэхуэр си анэшыпхъум и къуэ Къущхьэ СултІанщ. Ар Сэрмакъ къуажэм къыщалъхуащ, Горькэм и цІэр зэрихьэу Москва щыІэ литературэ институтыр япэу къэзыухахэм яхэтащ. Абы нэхърэ нэхъ цІыху гъэщІэгъуэн сэ иджыри къэс срихьэлІакъым. Литературэ институтым и комсомол комитетым и секретару щытащ. Паустовский Константин деж и диплом лэжьыгъэр щитхат.

ГъащІэ мащІэт СултІан - илъэс 30 иримыкъуу дунейм ехыжащ ар. Апхуэдэу щытми, куэд хузэфІэкІащ: рассказ зыбжанэ, повестхэр, пьесэу 2 итхащ. Нэхъ гъэщІэгъуэныжыращи, иджыблагъэ архивым къыщызгъуэтыжащ и ныбжьыр илъэс 17-м иту урысыбзэкІэ итха повестыр, «Дружба» зыфІищар. Ар «Советская молодежь» газетым щылэжьащ, комсомолым и обкомым и етІуанэ секретару, Крупскэм и цІэр зезыхьэ республикэ библиотекэм и унафэщІу щытащ. АпхуэдизкІэ ар губзыгъэт, щІэныгъэшхуэ бгъэдэлъти, щыпсэу зэманым илъэсипщІ бжыгъэкІэ и пэ иту кІуэрт. Сыт хуэдиз ныбжьэгъу иІа абы! Абыхэ я деж сыщыІэу сэ куэдрэ сарихьэлІащ, ди тхакІуэхэм, щІэныгъэлІхэм я гугъу сщІыххэнкъыми, Москва, Ленинград къикІыурэ къыхуэкІуа хьэщІэ лъапІэхэм. Сэ сфІэфІт абы сыдэуэршэрыну, си Іуэху еплъыкІэхэмкІэ сыдэгуэшэну, сымыщІэ гуэрхэмкІэ сеупщІыну. Школыр къэзухауэ адэкІэ си мурадхэм къыщыщІэупщІэм жесІат, Литературэ институтым е МГУ-м журналистикэмкІэ и факультетым сыщІэтІысхьэну сызэригугъэр. «КхъыІэ, а ІэщІагъэр къыхыумых, абы нэхъ лэжьыгъэ гугъу дунейм теткъым, занщІэу уи [illegible]

- Тазал, уи гъащІэ гъуэгуанэм уриплъэжмэ, абы къыхэха гупсысэ нэхъыщхьэр сыт?

- Нобэ си гъуэгуанэ къыщІэздзэжын хуей хъуами, журналистикэрат къыхэсхынур. Журналистым къихь улахуэми, жылагъуэм щиубыд увыпІэми сеплъынутэкъым. Илъэс 65-м сынэсами, балигъ сыхъуауэ къысщыхъужыркъым. СыкъэзыщІыхухэм къызаІуэкІ сабий цІыкІум хуэдэу дунейр уи щІэщыгъуэщ, псори уогъэщІагъуэ жаІэри. Сызытетхыхь Іуэхур сфІэмыгъэщІэгъуэнмэ, цІыхур дихьэхын хуэдэу ар я пащхьэм ислъхьэфынукъым.

ЦІыхур къэпцІыхунумэ, къулыкъу ет, жаІэ. Куэдыр абы занщІэу зэрегъэкІуэкІ. Зыщыбгъэгупщэ хъунукъым ар уи адэ-анэм къуатауэ игъащІэкІэ зэрумыІыгъынури, уяпэкІэ абы нэгъуэщІ зэрыпэрытари, ар зыубыдын уи ужь зэритри. А хабзэхэр уэим пщІымэ, къулыкъур щумыІыгъыжым деж зыри къыпхуеижынукъым. Уи ныбжьэгъу нэхъ гъунэгъу дыдэу къэплъытами и щІыб къыпхуигъэзэнущ. Апхуэдэу япэкІэ мыплъэу къулыкъущІэу щытахэм сахуозэри, гу зылъыстаращи, къызэрыхута щытыкІэм егупсысурэ, зашхыхьыжурэ я гъащІэр нэхъ кІэщІ ящІ.

Сыт хуэдэ ныбжьым уитми, зы Іуэхугъуэ гуэрым удихьэхыу, зэманыр зытебгъэкІуэдэн гуэр уиІэу щытын хуейщ. Сэ, псалъэм папщІэ, махуэ псом сымышхэми зыуи къысщыхъунукъым, ауэ пщэдджыжьым газет, журнал семыджэмэ, телевизорым къит хъыбарыщІэхэм семыдаІуэмэ, зыгуэр сыхуэныкъуэм хуэдэу махуэр есхьэкІынущ. Газет седжэну сфІэфІ дыдэщ. Уи лэжьыгъэр абы епхауэ щыщыткІэ, ар икІи гъэщІэгъуэнкъым. Ауэ къыхэзгъэщыну сыхуейт, адыгэ лъэпкъым газет къыдигъэкІ зэрыхъурэ, «Адыгэ псалъэм» нобэ игъуэта зыужьыныгъэм хуэдэ зэримыІар. И теплъэкІи дагъуэ хуэпщІын щыІэкъым, къытехуэ тхыгъэхэраци, уи гупсысэм зезыгъэужьщ, дерс къызыхэпхынщ. Нэхъыщхьэращи, республикэм щекІуэкІ Іуэхугъуэхэм я хъыбар псынщІэу щІэджыкІакІуэхэм я деж нехьэс.

- Ди жагъуэ зэрыхъунщи, къэралым лэжьапІэншэр щыкуэдщ, псом хуэмыдэу ар нэхъыбэу зыжьэ хэуэри щІалэгъуалэрщ. Уэ узэреплъымкІэ, нобэ ІэнатІэншэу уэрамым дэтхэм сыт хуэдэ хэкІыпІэ яІэ?

- Иужьрей илъэс 15-20-м цІыхур мылажьэу едгъэсащ. [illegible]

жын хуейуэ аращ. Ди щІалэгъуалэр хуейщ жэщым гъуэлъыжрэ, мелуанырыбжэ хъуауэ нэху къекІыну.

2005 гъэм жэпуэгъуэм и 13-м къэхъуа нэщхъеягъуэшхуэр дигу къэдгъэкІыжынщи, сэ сызэреплъымкІэ, дин Іуэ хум и закъуэкъым абы лъабжьэ хуэхъуар. Девгъэгупсысыт: илъэс 18-м ит щІалэм и адэшхуэ-анэшхуэри, и адэ-анэри сытым щыгъуи лажьэу къекІуэкІащ, ауэ, зэрыжаІэу, я улахуэ кІапитІ яхузэтегъахуэрткъым. Зи лъапсэр метритху зи лъагагъ сэрейкІэ къэухъуреихьа я гъунэгъум и адэ-анэр зэи зыщІыпІи щылэжьакъым, ауэ я унэр тІууэ зэтетщ, хамэ къэрал щащІа машинэ лъапІи яІэщ. Ар зылъагъу ныбжьыщІэр абы йохъуапсэ икІи апхуэдэ социальнэ зэ хуэмыдэныгъэр щІыщыІэр и щхьэм щызэригъэзахуэу щІедзэ. Къэралым щызекІуэ политикэмкІэ зэрымыарэзыр къагъэлъэгъуауэ арaщ абы щыгъуэм щІалэгъуалэм.

Сэ Сталиныр къэрал унафэщІу щыщыта лъэхъэнэм сыкъалъхуащ. Абы иужь итахэми я Іуэху зехьэкІэр си нэгу щІэкІащи, псоми къахэзгъэщыр Путин Владимирщ. Илъэс зыбжанэкІэ зэхагъэзэрыхьар зэхихыжыну тегушхуэфащ ар. ЗыхимыщІыкІ Іуэху щымыІэу, псоми хуэІэкІуэлъакІуэу, еш имыщІэу и ІэнатІэр ирехьэкІ. Си щхьэкІэ, си жагъуэ хъунущ ар и къулыкъум текІмэ, сыт щхьэкІэ жыпІэмэ абы хуэдэу а лэжьыгъэм пэлъэщын къэралым ису слъагъуркъым. МыдэкІэ ди республикэм и Президент Къанокъуэ Арсен теухуауи псалъэ зытІущ жысІэнут. Зы цІыху закъуэм хузэфІэкІынур зыхуэдизыр абы дигъэлъэгъуащ. Зыгуэр къызыгурыІуэм гу лъимытэнкІэ Іэмал иІэкъым зы илъэсрэ ныкъуэм абы Къэбэрдей-Балъкъэрым щызэфІигъэкІар. Езым хуэдэ цІыхухэр гъунэгъу зыхуищІмэ, адрейхэми абы щапхъэ трахмэ, республикэр ефІэкІуэнущ. Ди Президентым и политикэр нэхъыбэу зыхуэгъэзар щІалэгъуалэращ, икІи ахэр абы гъуэгу тэмэм тришэнщ. Абыхэм хуэдэ унафэщІхэр къэралым щиІэкІэ, сыт хуэдэ Іуэхуми хэкІыпІэ къыхуэбгъуэтыфынущ.

- Журналист ІэщІагъэр Іэпэгъу зэрыпщІрэ узыхуэзахэм ящыщу хэт сымэ нэхъ къыхэбгъэщынт?

[illegible]

Мэшыкъуэ Тазал, Абазэ Руслан, Зумакулов Борис, ХьэІупщы Аслъэнбэч, Щоджэн Мухьэмэд. *1996 гъэ*

Куэдрэ дызэхуэзащ. КъызэрыщІэкІамкІэ, абы кІэрахъуэкІэ Берие Лаврентий иукІауэ щытащ. Ауэ, гъэщІэгъуэнращи, абы и гугъу зэи къысхуищІакъым. А хъыбарым, ар езыр дунейм ехыжа иужь, газетхэм, журналхэм иту щыгъуазэ сыхуэ хъуауэ аращ. ИужькІэ и щхьэгъусэм абы и гугъу къыщІытхуимыщІам и щхьэусыгъуэмкІэ сыщеупщІым, «Кавказым фызэрыщыщым щхьэкІэ, фи жагъуэ хъуну къилъытэрти, а псалъэмакъыр зэи къиІэтакъым», - къызжиІащ. Мис апхуэдэу цІыху телъыджэт ар.

- Уи зыгъэпсэхугъуэ зэманыр дауэ бгъакІуэрэ?

- Журналистым и щхьэм зэи зигъэпсэхуркъым, ар сытым дежи Іуэхугъуэ гуэрхэм йогупсыс, ахэр зэрегъэзахуэ. Куржы-Абхъаз зауэр къыщымыхъейм си зыгъэпсэхугъуэ зэманыр Гагрэ щызгъакІуэрт. ИужькІэ Кисловодск кІуэ гъуэгур хэсшауэ, абы и санаторэхэм си узыншагъэр щызогъэфІакІуэ. Тхьэмахуэ махуэхэм, Белая Речкэ зы щІыпІэ дахащэ къыщызгъуэтащи, си унагъуэр, ныбжьэгъухэр си гъусэу абы сокІуэ. Псы Іуфэм сыІусыныр зыхэслъхьэ щыІэкъым. Псы ежэхым и Іущащэ макъым гупсэхугъуэ къызет.

- Тазал, уэ уащыщщ республикэм зи цІэр фІыкІэ къыщраІуэ цІыху пажэхэм. Узыпэрыувэ дэтхэнэ зы ІэнатІэри пщІэрэ щІыхьрэ къыпхуащІу ибохьэкІ. Абы и лъэныкъуэкІэ гъащІэм щапхъэ пхуэхъуа щыІэ?

- ЩыІэщ апхуэдэ цІыхухэр. Ахэр Дэхъушокъуэ Мусэ, Мэлбахъуэ Тимборэ, Мамхэгъ Михаил сымэщ. А щыми садэлэжьащ. Ахэр дэтхэнэми гъащІэм езым и Іуэху еплъыкІэ щхьэхуэ щиІэжу, я гупсысэр кууэ, адыгагъэр, цІыхугъэр сытым щыгъуи ягъэнэхъапэу апхуэдэт. Зы еджапІэ къыщІэпхыным нэхърэ нэхъыбэ къыщыпщІэнут абыхэм я деж. Мис ахэр гъуэгугъэлъагъуэу сиІащ. Сызыпэрыта лэжьыгъэ елъытакІэ абыхэм я Іуэху зехьэкІэр куэдрэ сигу къэзгъэкІыжу екІуэкІащ.

- Уи Іуэхухэр къыбдэзыІыгъ, нэхъ гъунэгъу дыдэу гъащІэм ущиІэ цІыхухэр дыбгъэцІыхуамэ, ди гуапэт.

- Псом хуэмыдэу срогушхуэ си щІыбагъ къыдэт си къуэшхэм. Псоми щІэныгъэ нэхъыщхьэ яІэу, гъащІэм увыпІэ щхьэхуэ щызрагъэгъуэтауэ апхуэдэщ ахэр. Си щхьэгъусэ Людмилэ Москва щэнхабзэмкІэ институтыр къыщиухащ. УФ-м щэнхабзэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэщ, Налшык къалэ и централизованнэ библиотекэ системэм и унафэщІщ. ХъыджэбзитІ диІэти, нэхъыжьыр, ФатІимэ, мы илъэсым и гъатхэпэ мазэм дунейм ехыжащ. Оксанэ унагъуэ щхьэхуэу къалэм щопсэу.

- АдэкІэ сыт хуэдэ хъуэпсапІэхэр уиІэ?

- Мы щІылъэм теткъым зы хъуэпсапІэ гуэр зи гум щызымыгъафІэ. Зыр къохъулІэмэ, щІэх дыдэу абы и пІэр нэгъуэщІым еубыд. Ауэ сыт уиІэми, сыт къохъулІэми, узыншагъэр къэтІэсхъамэ, зыми мыхьэнэ иІэкъым. Зэ закъуэ абы укъигъэгузавэмэ, псори пщигъэгъупщэ. Аращи, сыкъэзыухъурейхэм узыншагъэ сахуэхъуапсэ.

- Упсэу, Тазал! Уи мурадхэмрэ гъащІэмрэ зэтехуэу Тхьэм куэдрэ уигъэпсэу!

Епсэлъар
ЩХЬЭЩЭМЫЩІ Изэт.

●Фэеплъ

Тэрч хуэдэу щызт абы и гъащІэр

Блэкlар щІапІэжь бгынэжащ, ар зыІэта цІыхухэм я цІэ къэмынамэ, абыхэм я Іэужьхэр яфІэкІуэдыжамэ. ЦІыхум и нэпкъыжьэ зытемылъ илъэсхэр гукъинэж хъуркъым, ахэр лъэужьыншэу гъащІэми тхыдэми хобзэхыкІыж, гъатхэ псыхьэлыгъуэу… Ауэ апхуэдэу лІыгъэншэкъым цІыхур. Дэтхэнэ щІэблэми гъунэжу хэтщ зэманыр ягъэдахэу, напэмрэ нэмысымрэ я уэчылу къэгъуэгурыкІуэфхэр, Тэрчыпсым хуэдэу берычэту, щызу, уэру зи гъащІэр зыхьыфхэр. Ахэр псыпэщи, сыт хуэдиз лъэпощхьэпорэ гугъуехьрэ Іумыуэми, ерыщу я гъуэгуанэр зэпач, къыкІэлъыкІуэ щІэблэхэр зытемыгъуэщыкІын лъагъуэр хашу.

ЛІЫ ЦІЭРЫІУЭ куэд къыдэкІащ Болэтей адыгэ жылэжьым. Мы къуажэм щалъхуахэр здынэмыса ІэнатІэрэ къамыщта щІэныгъэрэ къэгъуэтыгъуейщ. ИкІи абыхэм я нэхъыбапІэм яхузэфІэкІащ зытеува гъуэгур пщІэрэ щхьэрэ яІэу якІун, я гурылъхэр пхагъэкІын.

Губзыгъэр сытми хуэІэижьщ - и къуажэгъухэм ящыщ дэтхэнэми къыкІэрыхуну къыщІэкІынтэкъым Къуэдзокъуэ Петр, абыхэм якІэлъеІэну хуежьауэ щытамэ. Ауэ абы къыхуиухар нэгъуэщІт. ЩІалэм и цІыху хыхьэгъуэ нэблэгъауэ арат, къэралым и бийхэм хабжэу и адэр 1937 гъэм щаукІам. ЗэрыгурыІуэгъуэщи, абы и ужькІэ лъагащэу зыпІэтыну гугъапІэ щыІэжтэкъым, зэрыщыту лъапсэм псы ирамыгъэжыхьыжу къызэтенэмэ, ари насыпышхуэт. Сыту жыпІэмэ, властым щигъэкІахэм я шэ цІывам ихьауэ аратэкъым Къуэдзокъуэ Къасым. Сыт хуэдизу Іэхьмакъыу къыпщымыхъуми, а зэманым тетыгъуэр зыІыгъахэр зыкъомкІэ щыгъуазэт Къуэдзокъуэхэ зищІысым.

Тенджыз ФІыцІэм Іуса натхъуэджхэм ящыщ уэркъ лъэпкъым и зы къудамэр къэІэпхъуэри, Джылахъстэнейм хиубыдэу, Сунжэ Іуфэ деж къуажэ щхьэхуэу, XIX лІэщІыгъуэм и пэщІэдзэм щетІысэхауэ щытащ. Ауэ Щамил и дзэхэр Мэздэгурэ Къэбэрдеймрэ къыщеныкъуэкъуа лъэхъэнэм (1840 - 1846 гъэхэм) Къуэдзокъуэхэ аргуэру къуажищым (Болэтей, Мэртэзей, Хьэтуей) дэгуэша хъуащ. Лъэпкъым щыщхэм лъапсэ быдэу зызэтраухуэжри, яхуэфэщэн пщІэрэ щІыхьрэ зыхэтІысхьа жылагъуэхэм щагъуэтыжащ. Къапщтэмэ, Мэртэзейм и старшыну илъэс куэдкІэ екІуэкІащ Къуэдзокъуэ Бэтокъуэ. Абы и къуэ КърымсултІан урысыдзэм и офицер хъуащ, Георгий жорыр къыхуагъэфэщауэ щытащ. Хьэтуей дэтІысхьа Щэбэзджэрий и къуэхэу Мыхьэмэтмырзэ, Бэчмырзэ, Алимырзэ, Къантемыр сымэ лэжьакІуэшхуэти, былымрэ мэлу зэрахуэм я бжыгъэмкІэ къалъэщІыхьэр мащІэт.

ЗыхэпсэукІын иІэт Болэтей щыщ Іэсхьэди. ГуащІэрыпсэу емызэшыжти, дунейм и зэхэзэрыхьыгъуэ дыдэм ар мылъкукІэ нэхъ хуэщІахэм ящыщу ирихьэлІат. КъулеягъэмикІэ удэкІуэтэнт, ауэ Іэсхьэд и къуэ Къасым щхьэгъусэ хуэхъуат Анзорхэ я пхъурылъху, Абейхэ япхъу Пащтыхьжан (а лъэпкъитІми ящыщу большевикхэм я залымыгъэм къелар зырызыххэщ).

Къуажищми дэса Къуэдзокъуэхэ 20-30 гъэхэм бэлыхь куэд трагъэлъащ, зи щІапІэм кърахуа, хэкум ирагъэкІа унагъуэхэр мащІэкъым. Къуэдзокъуэ Къасым къапщтэмэ, «кулак» фІащри, мылъкуи былыми къыхуэмынэжыху яфыщІащ, къыпахын щамыгъуэтыжым, дашри яукІащ.

ЩІалэ цІынэу къэна Петри жыжьэ нагъэсыну къыщІэкІынтэкъым - илъэс зыбжанэкІэ ар хьэІупс ящІауэ екІуэкІащ, пыухыкІауэ щІагъэкъуэншэн бгъэдэмылъ пэтми. Абы нэгъэсауэ «шэтемыхуэ дыуэ» жыхуаІэм хуэдэ хуэхъуащ комсомолым и Тэрч райкомым и секретарь Сэхъу Къэрэщей и Іэ щІэлъу 1941 гъэм и пэщІэдзэм кърита комсомол билетыр. А зэманым комсомолыр къаруушхуэти, Петр и жагъуэгъухэм кърамыкуж хъуащ. АдэкІэ зауэр къэхъейри, хьэгъэщагъэр ІэщІагъэ зыхуэхъуахэм я Іуэху фІейхэр я щхьэпхэтІыгум дригъэдзэжащ.

Топгъауэу къыщІидзэри, Петр автомат иІыгъыу лъэсырыкІуэдзэми хэтащ, нэхъ иужькІэ аргуэру топгъауэхэм яхэхуэжащ, тІасхъэщІэх отделенэм и командиру зауэр иухащ. Ар Кавказыр зыхъумахэм, Краснодар щегъэжьауэ бийр изыгъэкІуэтыжхэм, Бобруйск, Минск хуит къэзыщІыжахэм яхэтащ.

Ауэ зауэр ебгъэрыкІуэныгъэ зэпыту щыткъым, бийри бгъэщтэн фІэкІ хэмылъу къэрабгъэкъым. Къэхъуащ ди зауэлІхэр къыщагъэгузави, къыщыхагъащІи, я псэр яхъумэжын щхьэкІэ къыщикІуэти… 76 миллиметр топыр тезыгъапсэ Къуэдзокъуэ

Петр, а топыр зыузэд ГъукІакъуэ Кърым, 45 миллиметр топыр тезыгъапсэ Лыкъуэжь Хьэмыщэ, нэгъуэщІ джылахъстэней щІалэ зыбжани зыхэт частыр 1942 гъэм Лабэ Іуфэ деж къыщрагъэзри, фашистхэм къаухъуреихьащ. Сэлэтхэр жэщым гупгупурэ псым екІуалІэу щІадзащ. Ауэ Лабэ уэрт, куут. ЕсыкІэ зымыщІэхэр куэдти, ахэр къэбгъанэ хъунутэкъым. Къуэдзокъуэм и плІэм комиссар Завьяловыр иригъэтІысхьэри псым хыхьащ. Тэрч Іуфэ къыщыхъуа мыдрей щІалэхэри нэхъ лъэрымыхьхэм ядэІэпыкъурэ Хьэкур инэхьэблэ деж Лабэ щызэпрыкІащ.

АдэкІэ Петр танкхэр зэракъутэ фочыр иІыгъыу зэхэуэ гуащІэ зыбжанэм хэтащ. Апшеронскэ станицэм и Іэшэлъашэхэм деж уІэгъэ щыхъури, щыдитІым ятеппха пхъэхым телъу къурш щхьэдэхыпІэм зэпрахын хуей хъуащ.

Щызэхэпх щыІэщ зауэм щыщІидзам щегъэжьауэ ар иухыху зы теудыгъэ ямыгъуэту, зы щхэц налъэ яхэмыхуу фронтым Іутахэм ятеухуа хъыбархэр. Абы и лъэныкъуэкІэ Къуэдзокъуэм и кІэн къикІакъым. Псори зэхэту къапщтэмэ, ар зауэ лъэхъэнэм къриубыдэу уІэгъэщхэм зэрыщІэлъар зы илъэсым щІегъу.

«Зауэ ІэнатІэм Къуэдзокъуэ Петр Къасым и къуэм уІэгъэу хы къыщытехуащ, - дыкъыщоджэ ХьэкІуащэ Евгений и тхыгъэм. - Абыхэм ящыщу плІыр уІэгъэ хьэлъэт: 1942 гъэм мэлыжьыхьым и 16-м и нэзэрыхъэм шэ къытехуащ, 1943 гъэм щІышылэм и 21-м дамащхьэ ижьыр къызэпаудащ, 1944 гъэм и щІышылэм и лъакъуэ ижьымрэ и джабэ сэмэгумрэ, 1945 гъэм щІышылэм и 31-м блыпкъ сэмэгур къаулІащ».

Ауэ насыпыр зритам къыпхуэтехьунукъым: апхуэдиз уІэгъэм къелри, ныкъуэдыкъуагъэ имыІэу, орденыбгъэрэ и дахэгъуэу Петр щалъхуа жылэжьым къыдыхьэжащ.

…Куэдрэ си нэгу къыщІоувэж а лІы гъуэзэджэр. Къуэдзокъуэхэ зэкІужу, гъэсауэ, губзыгъэу цІыху мащІэ къахэкІакъым. Ауэ Петр Хьэтуей дэс и благъэхэм я деж лъагъунлъагъу нэкІуамэ, абы къуажэ псор хуэзэкъуэплъырт. Езы Къуэдзокъуэхи иригушхуэу, ириину ар я напщІэм телът. Тхьэм къызэритынт апхуэдэлІ лъэпкъыми, къуажэми, хэкуми. Уэркъыгъэр абы и лъым и мызакъуэу и псэми хэлът. Зэгуэр абы и Іэнэ кІапэ къызылъысам щыгъупщэнкІэ Іэмал иІэтэкъым Петр и хабзэмрэ и гуапагъэмрэ. Абы ущыбгъэдэсым и деж и псэм и ІэфІыпІэри къыпхуигъэкІуатэу къыпщыхъуэрт.

ТкІиягъ гуэри хэлъагъэнщ абы, илъэс тІощІрыпщІым щІигъукІэ ІэнатІэ зэмылІэужьыгъуэхэм я унафэщІу къыщекІуэкІакІэ. Къуэдзокъуэ Петр зауэ нэужьым еджапІэ, сабий гъэсапІэ зыбжанэ зэтригъэувэжащ, щалъхуа къуажэм щыІа колхозым и парт организацэм и секретару щытащ, Тэрч къалэ Советым и исполкомым и тхьэмадэу илъэсипщІкІэ лэжьащ. Ауэ абы и унафэм щІэтахэм зэрыжаІэжымкІэ, Къуэдзокъуэ Петр цІыхум игурэ и щхьэрэ щызригъэбгъэж, щигъэпуд, хуэмыфащэ щыкІэлъызэрихьэ зэи къэхъуакъым.

Совет властым иджыпсту куэд хужаІэ икІи блэкІа лъэхъэнэр зэраубым пэжу хэлъыр мащІэкъым. Ауэ властыр апхуэдэу гущІэгъуншэу, пцІыуэпцІышэу щытауэ цІыхум я нэхъыбапІэм къащыхъуркъым, лІэщІыгъуэ блэкІам и 60-70-нэ гъэхэр ягу къыщыкІыжкІэ. Сыту жыпІэмэ, Къуэдзокъуэ Петр хуэдэ лІы Іущ кэудым я дамыгъэ къытенащ а лъэхъэнэм.

МАМХЭГЪ Астемыр.

Гукъыдэж къозыт махуэхэр

●Гъэмахуэ-2007

Гъэмахуэ зыгъэпсэхугъуэр цІыкІухэм гукъинэжу къахуэзгъэпэщыным йогугъу зэрэгъыждэсхэри. Абы дэт курыт еджапІэм къыщызэІуаха махуэрылажьэ лагерым сабий 80-м зыщагъэпсэху.

ГУПИПЛІУ гуэша ныбжьыщІэхэм дэтхэнэми езым и Іэтащхьэ яІэжщ, къищынэмыщІауэ гъэсакІуэ тІурытІ яхэтщи, сабийхэр сыт и лъэныкъуэкІи зыхуей зэрыхуэзэным кІэлъоплъ.

ЗыгъэпсэхупІэм щыІэ цІыкІухэм нэжэгужэу махуэр зэрагъакІуэм нэмыщІи, районым и щІыпІэ нэхъ дахэхэм зыщрагъэплъыхь, гуэл Іуфэм куэдрэ яшэ. Ахэр къэуат зыщІэлъ ерыскъыкІэ махуэм щэ ягъашхэ, хадэхэкІ, пхъэщхьэмыщхьэ щІэщыгъуэхэри я Іэнэм телъщ.

Лагерь кІуэцІым махуэр зэрыщекІуэкІым и гугъу пщІымэ, ар джэгу-зэпеуэ гъэщІэгъуэнхэмкІэ гъэнщІащ, я ныбжь елъытакІэ дэтхэнэри зэрытеун Іуэхугъуэхэр къызэрагъэпэщ. ЦІыкІухэм хуабжьу ягу ирохь асфальтым сурэт тещІыхьынымкІэ зэхьэзэхуэр, Іэтауэ ягъэлъэпІащ Нептун и махуэр, лагерым и тхьэІухудхэмрэ щІалэ къуданхэмрэ къыхахыныр зыпащІ щыІэкъым.

Зи зыгъэпсэхугъуэ пІалъэм щыщ Іыхьэ къуажэм дэт лагерым щызыгъэкІуа цІыкІухэм я гукъыдэжыр инщ, гукъэкІыж нэхухэмкІэ гъэнщІа лъэхъэнэу я гум къызэринэжынуми шэч хэлъкъым.

КІУАЩ Хьэутий.

“Абазэ” къэфакIуэ гупыр.

ТхакIуэ, актер Онер (ГъуэгулI) Четин.

Анзорей деж.

Есплъащ Къайсэр губгъуафэ

Гъуэгуанэ тхыгъэхэр

Тыркум хиубыдэ Къайсэр къалэм иджыблагъэ щекIуэкIащ адыгэ фестиваль. Сыт щыгъуи хуэдэу, абы еплъыну къызэхуэсащ цIыху мин бжыгъэхэр. Къэбэрдей-Балъкъэрым, Адыгейм, Абхъазым щыщ артистхэу фестивалым ирагъэблэгъахэм Iэмал яIащ я лъэпкъэгъухэр ягъэгуфIэну.

Къалэшхуэ дыдэу ямыбж Къайсэр (цIыхуу щыпсэур мелуан ирикъуркъым), дэ къызэрыджаIамкIэ, адыгэу мин 85-м нэс дэсщ. Тыркум исщ ди лъэпкъэгъу мелуани 7,5-м нэблагъэ. Пэжу, мы бжыгъэхэр къэрал IуэхущIапIэхэм я деж щыщIэгъэбыдауэ щыткъым - сыти жыIи, адыгэу зилъытэжыну хэхэсыр мыбы зэи хуит щащIакъым. ИкIи я адыгэ унэцIэхэр зэрызэрахьэр ягукIэщ, тхыбзэ здамыIэм, бзэр зэрахъумар жьэрыIуатэущ. Тыркум зи щыпэкIуэгъуэ сэ мыбы щыслъэгъуа куэд гукъинэж сщыхъуащ. Дызэригугъауэ, фестивалыр гуфIэгъуэ зэхыхьэт икIи егугъуу ягъэхьэзырат. ДызыпэмыплъаIуэху гуэрхэми дрихьэлIащ. СигукIэ зыхэсщIарэ сIуэтэжыну занщIэу сызытемыгушхуаи щыIэщ. Ауэ абыи и гугъу сщIыну си мурадщ.

Тыркум щекIуэкI адыгэ фестивалхэм ди артистхэр чэзууэрэ ирагъэблагъэ - апхуэдэ щIыкIэкIэ ди лъэпкъэгъухэм Кавказ Ищхъэрэм - я адэжь щIыналъэм - щыпсэу уэрэджыIакIуэхэр, къэфакIуэхэр зрагъэцIыху. Мы гъэм фестивалым кIуэну гупыр Къайсэр Хасэм и лъэIукIэ зэхуишэсат Налшык щыщ хьэрычэтыщIэ IутIыж Мэжид. Тыркум къикIыжри, абы Хэкужьым къигъэзэжащ илъэс 20 ипэкIэ.

Къайсэр деж къыщытIущIахэщ а къалэм и Хасэ тхьэмадэ Ащхъуэт Нэждэт, абы нэмыщI Налшык икIахэм зэпымыууэ тщIыгъуащ Думэныщ Фаридрэ ГъукIэпщокъуэ Мустэфаррэ, IутIыж Мэжид яхэтыжу.

Иуазхэ Зуберрэ Мадинэрэ

Анзорей къуажэм.

Адыгэ Хасэ

ИСТАМБЫЛ деж кхъухьлъатэзэхъуэкI щытщIын ипэ къиихуэу сыхьэтитI хуэдизкIэ къалэм зыщытплъыхьати, ар зэрыгъэщIэрэщIам гу лъыттащ. Апхуэдэу абы “зыкъыщIрихам” и щхьэусыгъуэр мыгувэу парламент, президент хэхыныгъэхэр зэрыщекIуэкIынурт. Апхуэдэ дыдэуи Къайсэр и уэрамхэр нып щхъуэжIэплъыкIэ цIыкIухэмрэ хахыну ягъэлъагъуэхэм я сурэтхэмкIэ щIэгъэнауэ дрихьэлIащ.

Тыркум щыIэ адыгэ хасэу 60-м щыщщ Къайсэр ейри, икIи, адрейхэми хуэдэу, ар егъэщIылIащ Истамбыл щыIэ Хасэшхуэм. Ащхъуэтыр зи тхьэмадэр 1965 гъэм къызэрагъэпэщащ. Хасэ тхьэмадэм зэрыжиIэмкIэ, зэпымыууэ зэгухьэныгъэм къекIуалIэхэу ятхащ цIыху миным щIигъу, ауэ зэIущIэхэм куэдкIэ нэхъыбэ кърохьэлIэ.

Мазэ къэс Хасэм деж щокIуэкI адыгэ жэщкIэ зэджэ зэхыхьэхэр. Адыгэ уэрэдрэ къафэкIэ абдежым цIыхум я гур ягъэпсэху. КъэфакIуэ гупхэу «Ашэмэз», «Псынэ» жыхуаIэхэри хасэм егъэщIылIауэ щыIэщ. Адыгэбзэм щыхурагъаджэ гупхэр къыщызэгъэпэщащ. НэгъуэщI куэдми яужь йохьэ икIи зэфIегъэкI Хасэм.

Адыгэ фестиваль япэ дыдэу 1998 гъэм Тыркум щрагъэкIуэкIауэ щытащ: Пынарбаш (Хьэзей) деж щызэхыхьат адыгэрэ абазэу цIыху мин 25-м нэс. Йорданым я пащтыхьыкъуэ Алии къытридзэри къэкIуат абы щыгъуэ.

Псы, псэ, бзэ

ДУМЭНЫЩ Фарид и IэщIагъэкIэ егъэджакIуэщ. Хасэм куэд щIауэ здыхэтым, Хэкужьми къэкIуэжрейщ. Илъэс кIуам Думэныщым Налшык къишауэ щытащ Къайсэр дэс адыгэ унагъуэхэм щыщ сабий 20 хуэдиз. НыбжьыщIэхэм я адэжь хэкур къаплъыхьащ, унагъуэхэм исащ икIи Iэмал яIащ мыбдеж ныбжьэгъу къыщагъуэтыну. Ауэ Iуэхуратэкъэ, гупым хэтхэм адыгэбзэ ящIэртэкъым. Ягъэзэжа нэужь, сабийхэм ящыщ куэдым мурад ящIащ я анэдэлъхубзэр зрагъэщIэну. Гусэр Дижан, абы щыгъуэ Налшык щыIахэм яхэта хъыджэбз цIыкIум, тыркубзэкIэ итхыжат: «Дэ занщIэу ди щхьэм нэсатэкъым дыкъыщыхутар дэнэми. Зытплъыхьырти - дэнэкIи дахэт, ди нэгу зиужьырт. Зэгуэрым псы сефэрэ пэт сигу къэкIащ: мы сызэфэр ди хэкужьым ипсщ! Дыдейщ! КъысщыщIар сщIэркъым, ауэ абы щыгъуэ псэщIэ къысхыхьам хуэдэт. Хэкужьым дызэрыщыIэрэ си гъусахэми захъуэжауэ къысщохъу»...

Дижан дахэ дыдэу адыгэ къафэ егъэзащIэ, Хасэм нэхъ кIуэрейхэм ящыщщ.

Дижан и адэ Тыгъуэн IутIыж Мэжид и ныбжьэгъущ, Къайсэр километр 200 хуэдизкIэ пэжыжьэ адыгэ къуажэ къыщызэдэхъуащ икIи абыхэм хуэдэу илъэс 50-м итхэм, нэхъыжьхэм анэдэлъхубзэр ящIэ - абыкIэ фIэкI унагъуэхэм щызэпсалъэртэкъым япэм. ИужькIэ къуажэхэм телевиденэри радиори нэсащ, ар зыуэ. ЕтIуанэрауэ, XX лIэщIыгъуэм и кIэухымрэ дызэрытым и пэщIэдзэмрэ къуажэдэс ди лъэпкъэгъухэр мин бжыгъэкIэрэ къалэхэм Iэпхъуащ - хэт щылэжьэну, хэти щеджэну. ЩIэныгъэ зэгъэгъуэтынри лэжьэнри фIыщ, ауэ абы къыдэкIуащ иджыри къэс зыхуэсакъар - бзэр - яIэщIэхужыныр. Тыркум дызэрыщыIа тхьэмахуэм зы сабий дрихьэлIакъым адыгэбзэкIэ псэлъэфу...

Бжыгъэ гъэнэхуамрэ мурад нэхумрэ

ФЕСТИВАЛЫР къыщызэIуахар бадзэуэгъуэм и 7-ращ - 2007 гъэм и ебланэ мазэм и ебланэ махуэм. Си гугъащ зэрымыщIэкIэ а махуэм техуауэ. АрщхьэкIэ Хасащхьэм хэтхэм насып къызыдэкIуэу ялъытэ бжыгъищыр щызэрихьэлIэ махуэр хаубыдыкIауэ арат. Абы и пэ къихуэу Къайсэр и концерт унэхэм ящыщ зым япэ зэхыхьэр щекIуэкIащ. Налшык щыщ еджакIуэ IутIыж Пщымахуэ (абы ещанэ классыр къиухащ) ар къызэIуихащ «ДыгъэкIуэж хэкужьым» жыхуиIэ усэмкIэ. ИтIанэ утыкум итащ ди артистхэмрэ Абхъазым щыщ къэфакIуэхэмрэ. Зэхыхьэр гуапэт, нэхъыжьи нэхъыщIи кърихьэлIат. Зи ныбжьыр илъэс 80-м нэблэгъа Бешто (Къардэн) Сание и бынхэр щIыгъуу концертым къэкIуат. «Илъэс къэс соплъ мыпхуэдэ зэхыхьэхэм, - къыджиIащ абы. - Си гур мэзагъэ... Илъэс зыбжанэ и пэкIэ Хэкужьым ис Бештохэ запытщIауэ щытащ, дызэхуэзэжхэу екIуэкIащ. Иджы тIэкIу зэпыдгъэуащи, си щIалэхэм я мурадщ щIэрыщIэу къагъэзэжыну ди унэкъуэщхэм». Нанэр къэзгъэгугъащ зыщIэупщIэ лъэпкъым щыщ гуэрым сэри япысщIэну. «ФынэкIуэжыну, Хэкум нэвгъэзэжыну фи мурад?» - жысIэри сеупщIащ Сание и къуэ Елмаз. ЩIалэр Iэнкун къэхъуащ, «нтIэ» хужыIэртэкъым, ауэ адыгэ Iуэхухэм хэпщIауэ зэрыхэтым, ди псалъэмакъхэм зэредаIуэм гурыщхъуэ уигъэщIырт и адэжь щIыналъэм хуэпабгъэу. «Хэкужьыр слъагъуну хуабжьу си нэ къыхуокI», - къыджиIащ абы.

Тыркум дызэрыщыIа махуэ бжыгъэм а упщIэр куэдым естами, срихьэлIакъым «сынэкIуэжынущ» жызыIэу тезыгъэчыныхь. Хьэуэ, зы дадэ срихьэлIащ, Псымытхэ ящыщу, нащхъуэ хъужарэ адыгэбзэр уэрсэру ищIэу. «Уэлэхьи, сынэкIуэжынум, си хэкужь сыщыпсэужынщ, Налшык сыдэсынщ, Алыхьым къысхузэпищэмэ», - жиIащ абы. СфIэмащIэщ а зыр, ауэ абыи Тхьэм кърегъэхъулIэ и мурадыр...

ЖыхуэтIа махуэм Къайсэр къалэкум деж иIэ утым тIысыпIэ-зекIуапIэ щымыIэжу цIыхур къыщызэхуэсат. Фестивалыр къызэIузыххэм яхэтащ къалэ унафэщIхэр, Адыгэ Хасэм и тхьэмадэхэр, Тыркум щыцIэрыIуэ тхакIуэ, актер Онер (ГъуэгулI) Четин сымэ.

Сыт ди лажьэ?

АРТИСТХЭМ я уэрэдхэмрэ къафэхэмрэ, ягъэзащIэ макъамэхэмрэ усэхэмрэ гулъытэшхуэ ягъуэтырт. Лъэпкъ пшыналъэхэмкIэ цIыхур ягъэгуфIащ пшынауэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и артист Къуэдз Iэбубэчыр, шыкIэпшынауэ Иуаз Зубер сымэ. Налшык дэт музыкэ театрым и уэрэджыIакIуэ пашэхэу (КъБР-м, КъШР-м щIыхь зиIэ и артисткэ) Шэрджэс Iэсият, (УФ-м щIыхь зиIэ и артист) Хъупсырджэн Альберт, (КБР-м, КъШР-м щIыхь зиIэ я артист) Тэшло Алий сымэ, ЩоджэнцIыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Адыгэ къэрал драмтеатрым и актрисэ, КъШР-м щIыхь зиIэ и артисткэ Щэрмэт Людэ, уэрэджыIакIуэхэу (КъБР-м, ИР-м щIыхь зиIэ я артист) Зеущэ Iэуес, (КъШР-м щIыхь зиIэ и артист) Лъашэ Альберт, блэкIа илъэсым фестивалым хэтауэ ягу къинэжа уэрэджыIакIуэ ныбжьыщIэ Беслъэней Ренатэ - мыбыхэм псоми я Iэзагъыр къагъэлъэгъуащ икIи къызэхуэсахэм ягу хагъэхъуэн ялъэкIащ. Ящыщ дэтхэнэми Iэгуауэ иныр хуаIэтырт, гуапэу къыпежьэрт.

Гухэлъ къабзэ къэзыIуатэ, хэкужьым, анэдэлъхубзэм хуаIэ лъагъуныгъэм хуэгъэпса уэрэдхэрат ди артистхэм нэхъыбэу ягъэзащIэр. Тэшло Алий «Сыт ди лажьэр?» жыхуиIэ уэрэд-гъыбзэр къыщыхидзам, куэдым я нэпс къекIуащ.

Абхъазым щыщ «Абазэ» къэфакIуэ гупым хэт ныбжьыщIэ цIыкIухэмрэ Къайсэр Хасэм деж зыщызыгъасэ «Псынэ» къэфакIуэ гупым хэт сабийхэмрэ дапщэрэ утыку къимыхьами, еплъхэм зыщагъэнщIыртэкъым.

ЗэрызэхэтхамкIэ, илъэс блэкIахэм фестивалым цIыху нэхъыбэжу къызэхуишэсу щытащ. Сэ япэм сыщыIакъыми сщIэркъым, ауэ мыгъэрейми къекIуэлIа бжыгъэр куэд дыдэ хъурт. Апхуэдиз адыгэ къыщызэхуэскIэ, абыхэм нанэ угъурлыфэхэр, дадэ жьакIэхухэр яхэтыжу, я къуэрылъхупхъурылъхухэр къыздашауэ, ныбжьыщIэхэми лъэпкъ Iуэху зэрахуэну я нэ къызэрыхуикIыр наIуэу - а псоми уащыхэплъэкIэ, гухэхъуэт икIи гухэщIт. Гур хэзыгъэщIыр зыщ - апхуэдизу адэжь хэкум пэIэщIэу къызэрыхъуамрэ зэ нэхъ мыхъуми абы Iуплъэну Iэмал зиIэр зэрымащIэ дыдэмрэ...

Фестивалыр Къайсэр иIэпхъукIри, Тыркум щыпсэу адыгэхэр ДжылахъстэнейкIэ зэджэ щIыналъэм Iэпхъуащ бадзэуэгъуэм и 8-м. Къайсэр километри 125-рэ хуэдизкIэ пэжыжьэ Анзорей жылэм деж щаухуащ артистхэм зыщагъэлъэгъуэну утыкур. Мыбдежыр нэхъапэкIэ слъэгъуа щIыпIэхэм фIы и лъэныкъуэкIэ къыщхьэщыкIырт - зи мыхъуми, щхъуантIагъэ щыIэт, жьауапIэ ящIу жыг къыщыкIырт. Адыгэ дамыгъэхэр зытет хьэпшып цIыкIуфэкIухэр ящэу, ерыскъыхэкIхэри пэрыхьэту щызэрахьэу апхуэдэу дрихьэлIащ. ИтIанэ, гуапэ тщыхъуащ къалэм хуэмыдэу, мыбдежым адыгэбзэр зэрыщызэхэпхыр. Ауэ, сахэдэIухьыпами, зы сабий анэдэлъхубзэкIэ псэлъэфу къалэми къуажэми щызэхэсхакъым. ИлъэсищэкIэрэ дыадыгэщ жаIэну, я бзэкIэ псэлъэну зэрыхуимытахэм, къуажэм къыдэкIыурэ къалэм Iэпхъуэ зэрыхъуам я Iэужьыр нобэ нэрылъагъущ - бзэр ящогъупщэж. Ауэ адыгэм я фестивалхэр къэралым къапиубыдыркъым, уеблэмэ, къадеIыгъ. ИкIи гурыIуэгъуэщ ар къызыхэкIыр - Евросоюзым хыхьэну хущIэкъу Тыркур и щIыгу щыпсэу лъэпкъхэм яхуэпхъашэ хъунукъым, демократие игъэлъэгъуэныр езым и фейдэщ. Тырку унафэщIхэм мыгъэрей фестивалыр къыхэзылъхьахэм зыкъыщыщIагъакъуэми, асыхьэту зэпалъыта хуэдэщ фейдэ тIуащIэ пщIы зэрыхъунур: Парламентым хагъэхьэну къагъэлъэгъуахэм Iэ яхуэфIэт жаIэу, къыхуеджэныгъэхэр щрагъэкIуэкIащ Анзорей деж. Къэгъэлъэгъуахэм чэзуурэ къакIуэрт, я Iуэхур къадэзыщтэ гупышхуэхэр ящIыгъуу, ахэр концерт щекIуэкI утыкум и гупэм зэпымыууэ щызэблэкIырт, езы концертыр тыркубзэкIэ екIуэкIырт... Политикэмрэ щэнхабзэмрэ зэмызэгъыу къалъытэ, дэри аращ дызэреплъыр. Ауэ мы махуэм дызыхущIемыгъуэжын къэхъуащ: цIыхухэр зэрыпэплъауэ, адыгэ артистхэр къахуеблэгъащ, гукъинэжу уэрэдрэ пшыналъэкIэ ягу хагъэхъуащ.

Мыр дыдэр пщIыхьэпIэу слъэгъуат

ЗЫ МАХУЭ гуэрым IутIыж Мэжид селъэIури и гъусэу адыгэ къуажэхэм сыкIуащ. Тыгъуэн и маршынэмкIэ дишэну арат - аитIуми я мурадт я сабиигъуэр щыкIуа щIыпIэхэм еплъыжыну. Къайсэр къызэднэкIауэ докIуэ, къалэм дыкъызэрыдэкIрэ сыхьэт ныкъуэфI хъуагъэну, гъуэгубгъум щыт шхапIэм деж дыкъоувыIэ. «Мыбдеж IэфI дыдэу щопщафIэ,» - жи Тыгъуэн. Iэнэм дытIыса къудейуэ, адыгэ макъамэкIэ зыгуэрым и телефоныр къэзууэ зэхызох. Ар щызгъэщIагъуэм, си гъусэхэр погуфIыкI, мыбы апхуэдэу куэдым ущрихьэлIэнущ, жаIэри. Ди Iэнэм къыбгъэдохьэри шхапIэр зей лIым фIэхъус къыдех икIи дызыхуейр жраIа нэужь, езым шхыныр къытхуехь. «Мыбы лэжьакIуэ щиIэкIэ, езым сыт Iэнэр къыщIиуздыр?» - соупщI Тыгъуэн. «Ар адыгэщи аращ, - жи абы. - НэгъуэщIым и пщэ дилъхьэнукъым, дыкъызэрыщIыхьар къищIащи». Адыгэ пшыналъэкIэ зи жып телефоныр зыгъэзур шхапIэр зейрат. Бысымыр къыткIэлъыщIокIри дыкъерегъэжьэж. Сигу къокIыж абы ипэ махуэм Налшык икIа гупышхуэр Къайсэр къыщысыщыт лъагапIэм деж дызэрыщысар - ресторанныр зыIыгъ бжьэдыгъу щIалэр апхуэдэ дыдэу къытщхьэщытащ, и гуапэу дигъэхьэщIэу. «Иджыри фыкъакIуэ!» - жиIэрт абы и гум къыбгъэдэкIыу...

Дежьэжауэ дыздэкIуэм, хъуреягъым щытлъагъу щIыгур зэхуэдэкъым - зэзэмызэ щхъуантIагъэ урохьэлIэ, ауэ дэ дызэса губгъуэ удз зэхуэмыдэхэм, мэзым хуэдэ мыбы щыIэкъым. Уплъэмэ, джабэ нэкIухэм кIэрыту мэз гуэр уолъагъу, ауэ жыг зэмылIэужьыгъуэу ар зэхэткъым - псей жьгъей гуэрхэр, дзэл лъахъшэ цIыкIу - аращ щIэтри, зыри къызыпымыкIэщ.

Адыгэр щыпсэу щIыналъэхэм дыкIуэцIрокI икIи гу лъызотэ щIыгум щыщу къанэ щымыIэу егугъуу зэрелэжьым. Ауэ щIыгулъ фIыцIэ щыплъагъуркъым - ятIагъуэпшахъуавэщ нэхъыбэр. Iуащхьэ щыгухэр хужьыфэщ - игъащIэкIэ удз къатекIэнукъым. Согупсыс: сыт хуэдиз къару ухуей мыбы зыгуэр къытепхын щхьэкIэ?! Нартыху, кIэртIоф къызыхуэхъухэм адрейхэр ехъуапсэу къысщохъу - адэкIэ нэхъри дыкIуэтэху, щIыгур дыгъэм ирижыкIарэ гуэдз фIэкI къыщымыкIыу апхуэдэщ. «Дэ дызэрысым деж арат - гуэдз фIэкI къыщыхъуртэкъым, - жеIэ Мэжид, - итIани ди анэм илъэс къэс хадэхэкI щыхисэрт. Сыт щыгъуи къэхъурат: дахэ цIыкIуу къызэщIэувар гъэгъэнми нэсауэ пщэдджыжь уэсэпсым фIыцIабзэу исыжырт». Ди лъэпкъэгъухэм псэупIэ хуащIа щIыгум деж дунейм и щытыкIэр узыгъэгужьейщ: жэщым щIыIэ мэхъури, хьэкухэм мафIэ ирамыщIэу хъуркъым, махуэм хуабэр градус 40-м нос. Абы сыт къыщыкIын? Губгъуэжьым жьыр щофийри итщ...

КъызэднэкI жылэ цIыкIухэр си гъуситIым щызагъэцIыхукIэ, жаIэ фIэщыгъэцIэхэр сэ куэд щIауэ сощIэ - хэкум щызэхэпхыр ахэращ - Къылышбийхьэблэ, Къунашей... Мыр дауэ, мыбы псори къитIысхьаи?! Пэжу, мыпхуэдэ къуажэхэр Тыркум зэрыщыIэр нэхъапэкIи зэхэсхащ, ауэ умылъэгъуар уи фIэщ пхуэщIрэ?.. Сигу згъэсабырыну сыхэтщ, си щхьэм хужызоIэж: «Яшхын-ящIэн ягъуэт, зыхагъэкIуэдакъым». Ауэ сыт мы си гур къыщIызэмыдаIуэр?..

Къуажэ гуэрым деж дыкъыщоувыIэ, псы дызэфэн къэтщэхуну. «Мыдэ къакIуэт, - къызоджэ Тыгъуэн. - ЕдаIуэт мыбыхэм кърагъауэм...» Тыкуэным щIэт щIалитIыр «ИстамбылакIуэм» йодаIуэ. Мыр сыт, лIэщIыгъуэрэ ныкъуэрэ хъуауэ гъыбзэм едаIуэу щыс мыхэр? ЗэрызгъэщIагъуэр си нэгум къища хъунщ, сщIэркъым, ауэ щIалэхэр укIытаифэщ, гъыбзэр трахри, Нэхущ Чэрим и уэрэд тралъхьащ.

Тыкуэным къыпыт шей ефапIэм къыщIэплъу нэхъыжьищ-плIы къызолъагъу - абджыпсым аращ къызэпхрыщыр. Сэлам етхын? «НакIуэ» - жи си гъусэм. Мэжиди къытхохьэ. ДыздыщIыхьам цIыху щэщI-плIыщI хуэдиз щIэсщи, адыгэбзэ зэрызэхахыу, псори къызэфIоувэ... ПогуфIыкIхэр, драгъэблагъэ. Дэ допIащIэ - гъуэгу къытпэщылъщ. Сурэт ятесхыу ядэну пIэрэ? «Хъунщ», - жаIэри, йотIысэхыжхэр. Зы дадэ къызэфIоувэжри къокIуатэ, зыгуэркIэ къызоупщI: и унэкъуэщ хэкужьым щысцIыхумэ, сэлам яхузигъэхьынут... Си Iэр къэкIэзызащи, сурэтыр тэмэму къикIыну къысщыхъуркъым, сигури си нэпсри щысхуэмыубыдыр иджыщ. Си нэгум зы сурэт къыщIэувэжащ, иджыпсту слъагъум ещхьыркъабзэу, - мыр, мыр дыдэр пщIыхьэпIэу мазэ зыбжанэ и пэкIэ слъэгъуат. «ЛIахэм сепщIыхьауэ аращ», - жысIэри, абы щыгъуэ къуажэм жьэрымэ щызгъэуат...

“Ашэмэз” гупым хэтхэр.

Ди артистхэр нэжгужьу гъуэгум тетащ.

КЪАНЫКЪУЭ Заринэ.
"Горянка" газетым и редактор нэхъыжьэ.
Налшык - Истамбыл - Къайсэр - Анзорей.

● Футбол

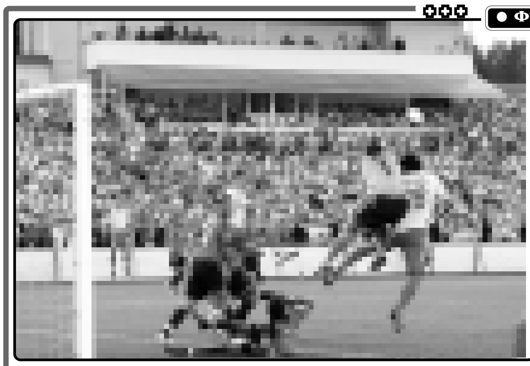

Чемпионым и щхьэр щIрагъэхьат!

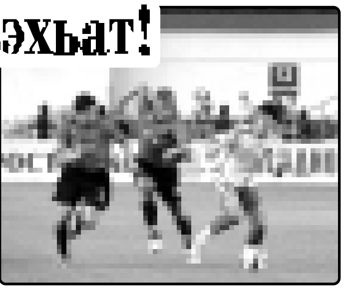

«Спартак-Налшык» (Налшык) - ЦСКА (Мэзкуу) - 1:1 (0:1). Налшык. «Спартак» стадион. Шыщхьэlум и 5-м. ЦIыху мин 14500-рэ еплъащ.

Судьяхэр СУХИНЭ (Малаховкэ), Волнин (Владимир), Пантелеев (Тулэ).

«Спартак-Налшык»: Радич, Ятченкэ, Джудович, Амисулашвили, Филатов, Мэшыкъуэ, Файзулин, Пилипчук, Къэжэр (Роденков, 57, Шумейкэ, 90+3), Самсонов (Дзыхьмыщl, 85), Рикардэ Хесус.

ЦСКА: Мандрыкин, Березуцкий В., Игнашевич, Березуцкий А., Шемберас, Рахимич, Алдонин (Григорьев, 90), Мамаев, Жирков, Вагнер Лав (Гусев, 90+2), Жо.

Топхэр дагъэкlащ: Жо, 6 (1:0). Файзулиным, 65 (1:1).

Дагъуэ хуащlащ Жирковым, Березуцкий А., Березуцкий В., Джудович, Мэшыкъуэм, Алдониным, Рахимич.

ПРЕМЬЕР-лигэм зэрыхэтрэ зэрыдэджэгуа зэlущlищми къыхэзыгъэщlа ЦСКА-м зэрыхуэзэнум налшыкдэсхэр къахуэмыгъэсу пэплъэрт икlи шыщхьэlум и 5 пщыхьэщхьэм Налшык и «Спартак» стадионым цlыхур lэпэдэупlэ имыlэу кърихьэлlащ - тlысыпlэхэр дэнэ къэна, зекlуапlэхэри яубыдат. Гурыlуэгъуэт апхуэдиз къызрихьэлlа зэlущlэр lей хъун зэрыхуэмейр.

Иужьрей джэгугъуиблым зэфlэкlа темыкlуа чемпионым и lуэхухэр Налшык щригъэфlэкlуэжыну хущlэкъурт. Армырамэ, пашэныгъэр зыубыдахэр ящхьэщыкlыпэрт.

Къищынэмыщlауэ, хьэщlэхэр хуейт, дыгъуасэ зи ныбжьыр илъэс 53-рэ ирикъуа я тренер нэхъыщхьэ Газзаевым текlуэныгъэр тыгъэ хуащlыну. Ар къайхъулlэ хуэдэуи хъуат: джэгум и еханэ дакъикъэм «Спартак-Налшыкым» и гъуащхьэхъумэхэу Амисулашвилирэ Филатовымрэ зэрыгъэбэлэрыгъыжу яlэщlэкlа топыр Жо къипхъуатэри, бжыгъэр къызэlуихащ.

Япэ ищри, ЦСКА-м и гъуащхьэр кърыгъэбыдэкlыжащ. Налшыкдэсхэр абы бгъэдыхьэныр хуабжьу гугъу хъуащ. Арщхьэкlэ, lэмал хъарзынэхэр къахукъуэкlырт. Псом хуэмыдэу жыджэрт Рикарду Хесусрэ япэ дыдэу «Спартак-Налшыкым» щыджэгу Къэжэр Назиррэ. Бжыгъэр зэхуэдэ ящlыжыну абыхэм lэмал яlащ. Ар хузэфlэкlыну щытащ Пилипчук Сергеи - ди жагъуэ зэрыхъущи, ар зэуа топыр, хьэщlэхэм я гъуащхьэтетыр лъэlэсри, перекладинэм техуащ. Дакъикъитху дэкlри, Пилипчук аргуэру лъэщу гъуэм еуащ.

Загъэпсэхуу къыщихьэжам стадионыр толъкъун къэукъубиям хуэдэт. Абы исхэм «Спартак-Налшыкыр» трагъэгушхуэрт икlи нэхъри лъэщу ебгъэрыкlуэну къыхураджэрт. Армырами ялъэкl къэзымыгъанэ ди щlалэхэр нэхъ псынщlэж хъуащ икlи а дакъикъэхэм чемпионым и щхьэр здихьынур имыщlэжу къэнащ. Налшыкдэсхэм я ебгъэрыкlуэныгъэхэр зэкlэлъхьэужьт икlи абы пэщlэтыфын щыlэтэкъым. 65-нэ дакъикъэм Файзулиныр хьэщlэхэм я гъуащхьэхъумэхэм яlэщlэкlри, лъэщу еуащ. ЦСКА-р мызэ-мытlэу къезыгъэла Мандрыкиныр абы пэлъэщакъым - 1:1.

Нэхъри тегушхуа хэгъэрейхэр къызэтеувыlэртэкъым. Рикардэ (тlэунейрэ), Пилипчук, Роденков сымэ «Спартак-Налшыкым» текlуэныгъэр къыхуахьыфынут, арщхьэкlэ, е ди гъуащхьауэхэр зымащlэ дыдэкlэ блэукlырт, е мэзкуудэсхэм я гъуащхьэтетым топым кърегъэгъазэрт.

Къэралым и чемпионырщэ? Абы зэрызихъумэжын lэмал фlэкlа къилъыхъуэртэкъым. Къыхамыгъэщlэн паппщlэ, хьэщlэхэм футбол хабзэр куэд дыдэрэ къызэпаудырт икlи абыхэм ящыщхэм тхуэнейрэ дагъуэ хуащlащ. Къищынэмыщlауэ, ЦСКА-м фlыщlэ ин хуищlыпхъэщ зэlущlэм и судья нэхъыщхьэ Сухинэ. Ар мэзкуудэсхэм зэрателъхьэр нэрылъагъут икlи Налшык зы очко зэрырашам абы и фlыгъи хэлъщ. Мыбдежым мыри дигу къэкlыжащ: нэфl-ней зэрызэрихьам къыхэкlыу Сухинэ къуэды тралъхьэри мазэкlэ ягъэлэжьакъым. Иджы къыдэкlыжати, футболеплъ мелуанхэм ялъэгъуащ абы щыуагъэ куэд зэрылэщlэкlар.

Дауэ хъуами, «Спартак-Налшыкым» ЦСКА-м япэ очкор къыlэщlихащ. Иджы премьерлигэм хэтыжкъым ди командэм хэщlыныгъэ зримыта.

Джэгукlэ дахэ дыдэ къэзыгъэлъэгъуа хэгъэрейхэр стадионым исхэм lэгуауэ инкlэ губгъуэм ирагъэкlыжащ. Нэрылъагъут лъэныкъуитlри зэрызэхуэарэзыр.

Налшык щигъэкlуэда очкоитlым я зэранкlэ, иджы ЦСКА-р турнир таблицэм пашэныгъэр щызыlыгъ «Спартакым» очкоибгъукlэ къыкlэрохуу. Зэхьэзэхуэр иухыным джэгугъуэ 11 фlэкlа къызэрымынэжар къэплъытэмэ, Газзаевым и гъэсэнхэм я чемпионыгъэр къаухауэ къыщlэкlынущ. Абы ерыщу хуокlуэ **«Томыр» 3:2-уэ** хэзыгъэщlа **«Спартакыр»**.

Бжьыпэр зыlыгъым мащlэу къыкlэрохуу **«Рубиным» 2:1-уэ** ефlэкlа **«Москвамрэ», «Динамор» 4:2-уэ** зытекlуа Санкт-Петербург и **«Зенитымрэ»**.

Зэи къэмыхъуауэ махуитlкlэ зы зэlущlэ щекlуэкlащ премьер-лигэм. **«Сатурнымрэ» «Кубанымрэ»** Раменскэм джэгун мэремым щрагъэжьами, уэлбанэшхуэм и зэранкlэ, 56-нэ дакъикъэм зэпагъэури, къэнэжа зэманыр щэбэтым ирагъэкъужащ. Япэ махуэм щыlа **2:0-бжыгъэм** зихъуэжакъым икlи хэгъэрейхэр текlуащ.

Адэкlэ щыгъуазэ фыхуэтщlынщ адрей командэхэр иужьу зэрызэдэджэгуам: **«Химки»** (Химки) - **«Локомотив»** (Мэзкуу) - **1:2** (мы зэlущlэр нэхъ пасэу зэхэтащ), **«Ростов»** (Дон lус Ростов) - **«Крылья Советов»** (Самарэ) - **1:1, «Амкар»** (Пермь) - **«Луч-Энергия»** (Владивосток) - **1:0**.

Къищынэмыщlауэ, бэрэжьейм **Химким** щызэхэтащ епщыкlубланэ джэгугъуэм хыхьэ зэlущlэ. Абы хэгъэрейхэмрэ **«Рубинымрэ» 0:0-у** щызэдэджэгуащ.

Премьер-лигэм щекlуэкl зэхьэзэхуэм ипкъ иткlэ, къыкlэлъыкlуэ джэгугъуэр «Спартак-Налшыкым» шыщхьэlум и 11-м Мэзкуу щригъэкlуэкlынущ. А махуэм ди щlалэхэр «Локомотивым» lущlэнущ. Абы и пэ къиихуэу Налшык щекlуэкlынущ УФ-м и Кубокыр къэхьыным теухуа джэгугъуэ. Шыщхьэlум и 8-м финалым и 1/8-нэ lыхьэм щыlущlэну «Спартак-Налшыкым» кърипгъэблэгъэнущ Къэзан и «Рубиныр». Топджэгум сыхьэт 20-м щlидзэнущ.

ЖЫЛАСЭ Заур.

Премьер-лигэм щекlуэкl зэхьэзэхуэм и турнир таблицэ

Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	Фl.	Т.	О.
1. «Спартак»	**19**	10	**6**	**3**	**27-19**	**36**
2. «Москва»	**19**	9	**6**	**4**	**24-19**	**33**
3. «Зенит»	**19**	8	**7**	**4**	**29-26**	**31**
4. «Динамо»	19	8	**6**	5	27-19	30
5. ЦСКА	19	6	**9**	4	21-17	27
6. «Рубин»	18	7	**3**	8	19-18	24
7. «Локомотив»	19	6	**6**	7	23-27	24
8. «Амкар»	19	5	**9**	5	16-15	24
9. «Сатурн»	19	5	**9**	5	19-19	24
10. «Крылья Советов»	19	6	**5**	8	20-23	23
11. «Спартак-Налшык»	**18**	5	**7**	**6**	**16-19**	**22**
12. «Луч-Энергия»	19	5	**6**	8	17-20	21
13. «Томь»	19	4	**9**	6	**23-23**	21
14. «Химки»	19	4	**9**	6	18-18	21
15. «Кубань»	**19**	4	**9**	**6**	**17-21**	**21**
16. «Ростов»	**19**	1	**10**	**8**	**14-27**	**13**

ЗэIущIэ нэужьым

ГАЗЗАЕВ Валерий, ЦСКА-м и тренер нэхъыщхьэр:

Хъарзынэу едгъэжьами

Аргуэру зи командэр темыкIуэфа Газзаевым кIыхьу псэлъэну гукъыдэж иIэтэкъым:

- Хъарзынэу джэгун едгъэжьат, псынщIэуи топ дэдгъэкIат, арщхьэкIэ, ди ехъулIэныгъэм зедгъэужьыфакъым икIи хуабжьу дызыхуэныкъуэ текIуэныгъэр къытхуэхьакъым.

- Вагнер Лав и джэгукIэм теухуауэ сыт жыпIэн?

- Сэ футболист щхьэхуэхэм я джэгукIэм сытепсэлъыхьыркъым.

- НтIэ, «Спартак-Налшыкыр» къызэрыпщыхъуар къыджеIэ?

- Абы езым тренер иIэжщ.

- ЦСКА-м футбол хабзэр куэдыIуэрэ ныщхьэбэ къызэпиудауэ къыпщыхъуркъэ?

- Хьэуэ.

КРАСНОЖАН Юрий, «Спартак-Налшыкым» и тренер нэхъыщхьэр:

ПсалъэкIэ къыпхуэIуэтэнукъым

Хэгъэрейхэм я тренер нэхъыщхьэм журналистхэр IэгуауэкIэ IущIащ.

- ПсалъэкIэ къыпхуэIуэтэнукъым нобэ къыддэщIхэр къызэрыддэIэпыкъуа щIыкIэр - абыхэм фIыщIэ ин яхузощI. Джэгум щIидзэн ипэкIэ ди щIалэхэм къагурыдгъэIуащ ЦСКА-м щышынэн зэрыхуэмейр. Ар къэдэхъулIа хуэдэщ. Ардыдэр пхужыIэнукъым судьям щхьэкIэ - хьэщIэхэм ар зэрафIэлIыкIыр нэрылъагъут.

- Къэжэрыр япэу зэрыджэгуар дауэ къыпщыхъуа?

- ФIыуэ.

- НтIэ, сыт щIэпхъуэжар?

- Джэгум зэхъуэкIыныгъэ хэлъхьэн хуейт. Езы Назири ешат.

- Бэрэжьейм «Рубиным» дэбгъэджэгунухэр быубзыхуа?

- Командэ нэхъыщхьэм хыхьэну пэгъунэгъухэрщ. Абыхэм зыкъагъэлъэгъуэну Iэмал етын хуейщ.

Зытхыжар
МЭЗКУУ Къанщобийщ.

УмыдэIэгуфмэ, ЖыпIэни бгъуэтрэ?!

«Спартак-Налшыкымрэ» ЦСКА-рэ я зэIущIэр иуха нэужь, ар къазэрыщыхъуам футболистхэр тедгъэпсэлъыхьын мурад диIэу, япэ щIыкIэ хьэщIэхэм захуэдгъэзат. АрщхьэкIэ, къэувыIэу къыдэпсэлъэн абыхэм зыри къахэкIакъым. Березуцкэ зэкъуэшитIым, Рахимич, Алдонин, Гусев, Игнашевич, Шемберас сымэ я щхьэр ехьэхарэ я нэгур зэхэуфауэ дблэжри автобусым зрадзэжащ. Адрейхэри зэрымыпсэлъэнур къыщытщIэм, я гугъу дымыщIу блэдгъэкIащ. ЦСКА-м и пресс-Iуэ хущIапIэм и унафэщIым зыхуэзгъэзат, нэгъуэщI мыхъуми я зы щIалэ сригъэпсэлъэнуи, абыи къикIа щыIэкъым. «Ахэр псалъэркъым», - аращ абы жэуапу къыпысхар.

- АтIэ, Налшык батэр щывгъэшыну, топджэгу губгъуэм дыкъифхыжыну фыдалъэрти, иджы къэхъужар сыт? - щыжесIэм, абы занщIэу зыIуигъэбзэхыкIыжащ.

Мыпхуэдэ ЦСКА-м и щыпэщIэкъым. Нэгъабэ къыщыкIуам щыгъуи апхуэдэ дыдэу "къыдэпэгэкIауэ" щытащ. ЗакъыфIэщIыжауэ фэ етплъащ къалащхьэм къикIа топджэгухэм. Ари дагъэдэнт, а закъызэрыщыхъужым хуэдэу топ джэгуу щытамэ!

«Спартак-Налшыкым» и гъуащхьэхъумэныкъуэ Файзулин Виктор зыщыхуэзгъэзам щыгъуэ, гуапэу си упщIэхэм жэуап къаритащ. Ар щыгуфIыкIырт ЦСКА-м ху дигъэкIа топымкIэ япэ дыдэу Премьер-лигэм къызэрыщыхэжаныкIам, зэIущIэ екIуэкIамкIи арэзыт.

«Си гугъэмкIэ футболеплъхэми ар ягу ирихьауэ щытын хуейщ. ЦСКА-м щхьэкъэIэт нобэ еттакъым. ТщIэрт зэIущIэр зэрыгугъунур, ауэ дигу къэкIыртэкъым москвадэсхэр я гъуэм тхуIуубыдэну. Ди командэм иIа Iэмалхэм я нықъуэр къэдгъэсэбэпауэ щытамэ, зэIущIэм и бжыгъэри нэгъуэщIу щытынут. Ауэ, ди жагъуэ зэрыхъущи, щыуагъэхэр иджыри мымащIэу тIэщIокI», - жиIащ абы.

Судьям и лэжьыгъэм теухуауэ сыщеупщIым, Файзулиным къыхигъэщащ ар зэхуэдэу командитIми "къазэрыдэIэпыкъуар", ауэ ЦСКА-м и гъуащхьэм пенальти тIэу иригъэуэн хуейуэ зэрыщытар.

«Псалъэм папщIэ, нобэ дызыдэджэгуар ЦСКА-р мыхъуу, «Амкару» е абы хуэдэ нэгъуэщI гупу щытамэ, шэч хэлъ тэкъым судьям пенальтитI зэригъэувынум», - къыхигъэщащ Файзулиным. Ди командэм хэт адрей щIалэхэри я ныбжьэгъум и псалъэхэм арэзы техъуащ.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

КуэдкIэ ефIэкIырт

«Спартак-Налшык-Д» (Налшык) - ЦСКА-Д (Мэзкуу) - 4:1 (1:1). Нарткъалэ. «Химик» стадион. ШыщхьэIум и 4-м. ЦIыху 1500-рэ еплъащ.

Судьяр Скляров (Ставрополь).

«Спартак-Налшык-Д»: Сидельников (Щоджэн, 87), Кисенков (Балъкъэр, 46), Тауkенов, Шумейкэ, Бэрэгъун, ДыщэкI (Гуэщокъуэ, 84), Костенкэ (Степанов, 84), Быдэ, Къэжэр (Балэ, 34), Матич (Джэтокъуэ, 46), Джатэрывэ (Гъубж, 60).

ЦСКА-Д: Абакумов, Малков, Таранов, Сафонов, Тихонов, Къуэшы, Кудрявцев (Кузьмин, 71), Васильев (Алборов, 74), Гаглоев (Климеев, 70), Татарчук, Горелов.

Топхэр дагъэкIащ: Къэжэр, 8 (1:0). Васильев, 33-пенальтикIэ (1:1), Балэ, 52-пенальтикIэ (2:1). Балэ, 62 (3:1). Балъкъэр, 81 (4:1).

Дагъуэ хуащIащ Гаглоевымрэ Къуэшымрэ.

МЫГЪЭРЕЙ зэхьэзэхуэм етIуанэ увыпIэр щызыIыгъыу Къэбэрдей-Балъкъэрым къэкIуа ЦСКА-Д-р бжыгъэшхуэкIэ хагъэщIауэ мэкIуэж. Абы щIэдзапIэ хуэхъуащ Къэжэр Назир еянэ дакъикъэм дигъэкIа топыр. ЗэIущIэм и япэ Iыхьэм хьэщIэхэм бжыгъэр зэхуэдэ ящIыжами, загъэпсэхуу къихьэжа иужькIэ, Балэ Русланрэ Балъкъэр Аээмэтрэ Iуэхур 4:1-м нагъэсащ. Псом хуэмыдэу дахэ хъуащ Балэм дигъэкIа ещанэ топыр - Руслан хьэщIэхэм я гъуащхьэхъумищым яIэщIэкIри, къыхэжаныкIащ.

ЦСКА-Д-м хэту хъарзынэу джэгуащ Къэхъун щыщ Къуэшы Амир.

АдэкIэ щыгъуазэ фыхуэтщIынщ премьер-лигэм хэт адрей командэхэм я дублерхэм ирагъэкIуэкIа зэIущIэхэм къарикIуахэм: «Сатурн-Д» - «Кубань-Д» - 2:0, «Динамо-Д» - «Зенит-Д» - 0:0, «Ростов-Д» - «Крылья Советов-Д» - 2:1, «Амкар-Д» - «Луч-Энергия-Д» - 1:0, «Спартак-Д» – «Томь-Д» - 3:2 (мэзкуудэсхэм я етIуанэ топыр дэзыгъэкIар Бажэ Амирщ), «Москва» - «Рубин-Д» - 3:4.

КЪЭХЪУН Бэч.

Премьер-лигэм щекIуэкI зэхьэзэхуэм и турнир таблицэ

Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	ФI.	Т.	О.
1. «Спартак»	**19**	**14**	**2**	**3**	**43-18**	**44**
2. ЦСКА	**19**	**11**	**3**	**5**	**27-18**	**36**
3. «Рубин»	**18**	**10**	**3**	**5**	**32-23**	**33**
4. «Локомотив»	19	9	6	4	34-23	33
5. «Кубань»	19	9	3	7	35-26	30
6. «Спартак-Налшык»	**18**	**8**	**5**	**5**	**28-17**	**29**
7. «Ростов»	19	8	3	8	30-29	27
8. «Крылья Советов»	19	7	6	6	26-22	27
9. «Амкар»	19	7	4	8	20-26	25
10. «Сатурн»	19	7	4	8	19-25	25
11. «Зенит»	19	5	6	8	19-27	21
12. «Москва»	19	5	5	9	16-25	20
13. «Томь»	19	4	8	7	19-25	20
14. «Химки»	19	4	5	10	22-37	17
15. «Луч-Энергия»	**19**	**3**	**6**	**10**	**8-24**	**15**
16. «Динамо»	**19**	**3**	**5**	**11**	**8-21**	**14**

● ЕгъэджакIуэм и псалъэ

Лъабжьэ зиIэм щхьэкIи иIэщ

ЖытIэм жытIэращи, бзэ зимыIэжыр лъэпкъыжкъым. Нобэ ди бзэр кIуэдыжу е и пщIэр елъэхъшэхыу схужыIэнукъым, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ, ди щIэныгъэлIхэм я нэIэ тет зэпытщ. Абы и щыхьэтщ адыгэбзэм теухуауэ ирагъэкIуэкI лэжьыгъэхэр: «Си бзэ – си псэ, си дуней» фестивалым къыподжэж школу ди республикэм ит псори, сабий гъэсапIэхэм деж щиухыж у. Апхуэдэ лэжьыгъэ дапщэщ иращIэкIа ди бзэм?! А нобэ къытщIэхъуэ сабийхэм ящыгъупщэнукъым ди бзэм и IэфIагъри, ди хабзэм и дахагъэри, ди фащэм и бжьыфIагъри!

АДЫГЭ Хасэм и унафэщI ХьэфIыцIэ Мухьэмэдрэ егъэджакIуэ Щоджэн Леонидрэ иджыблагъэ ирагъэкIуэкIа зэIущIэм ди бзэр нэгъэсауэ школхэм щегъэджа зэрыхъунум епха Iуэхугъуэ псори наIуэу къагъэлъэгъуащ. ЕгъэджакIуэу зэIущIэм кърихьэлIахэм жаIащ программэмрэ учебникхэмрэ арэзы зэрытемыхъуэр. Шэч лъэпкъ къытепхьэ хъунукъым ди учебникхэмрэ программэмрэ егъэфIэкIуэн зэрыхуеймкIэ. Ди нобэм къемызэгъыж, къимыщтэж тхыгъэ куэдым уащрохьэлIэ учебникхэм. Ядджыну тхыгъэм пкърылъ мыхьэнэмрэ гупсысэмрэ нахуэу, бзэ гурыIуэгъуэкIэ, быркъуэшыркъ уэу щымыту, тхауэ щытыпхъэщ программэм къызэщIиубыдэну псори. Абы щыгъуэщ сабийм и псэм ар щызыхищIэнур. ЕгъэджакIуэхэм нэхърэ нэхъыфIу зыри щыгъуазэкъым сабийхэм я психологием. Апхуэдэу щыщыткIэ, программэр зэхэлъхьэным егъэджакIуэ пажэхэр къыхэшапхъэщ. Программэмрэ учебникхэмрэ егъэфIэкIуэным гугъуехь мащIэ дэсшэчакъым егъэджакIуэхэм я щIэныгъэм щыхагъахъуэ институтым сыщыщылэжьа лъэхъэнэм. Сэ зэи сигу нэсакъым программэмрэ абы ипкъ иткIэ зэхалъхьа учебникхэмрэ, морфологием къыщыщIэдзауэ синтаксисыр къыхиубыдэу. Правилэ хэр акъылым къимытIасэу гугъуу, абы и щапхъэ къихьэри мыг урыIуэгъуэу, лэжьыгъэхэри мащIэ дыдэу. Зы классым щадж тхыгъэр (романыр, повестыр, н.къ.) нэгъуэщI классым яхьамэ, программэр ефIэкIуауэ, щIэуэ къыдагъэкIыжауэ къалъытэущ зэрыщытар.

А зи гугъу тщIа ныкъусаныгъэхэр зы цIыхукIэ е тIукIэ зэфIэкIын Iуэхутэкъым а зэманым, абы къару зэкъуэт хуейт, нобэ хуэдэу. Адыгэбзэм иджыпсту щIэгъэкъуэнышхуэ иIэщи, ущIэгузэвэн лъэпкъ щыIэкъым ар кIуэдыжыну. Ауэ илъэс зытIощIырыпщIкIэ узэплъэкIыжмэ, адыгэбзэр IэщIыб ящIу, дэхуэхыу щыхуежьа лъэ хъэнэт. Адыг эхэм я бзэр яджыжыну ми ямыджыжыну ми хуитт. Псом хуэмыдэу къалэдэс адыгэ сабийхэм абыкIэ хуитыныгъэшху э яIэт. Къуажэхэми а Iуэхум къуэдыемыгъэхь жыхуаIэм ещхьут зэрыщыбгъэдыхьэр, нэгъуэщIу жыпIэмэ, адрей предмет яджхэм нэ хърэ нэхъ ягъэлъахъшэу, памыщIу .

Адыгэбзэмрэ адыгэ литературэмрэ зэман хьэлъэм щитам сэ 13-нэ курыт еджапIэм сыщылэжьащ. Иджы согупсысыжри, дауэ сытегушхуэфат а къалэн хьэлъэм сыпэрыувэн? А си адыгэ сабийхэм яхэтт - «а что такое адыгэ?» - жиIэу упщIэ къозытхэри. Адэ-анэ мащIи унажэ къэкIуакъым я бынхэр адыгэбзэ ирамыгъэджэну. Ауэ си псалъэм къыщIэдэIуа нэужь, езыхэри дэIэпыкъуэгъу къысхуэхъужырт я бынхэм я анэдэлъхубзэр яджыжынымкIэ. Сэ езым езэш жыхуаIэр сщIэртэкъым, Iуэхум ерыщу сыпэрытти, школым и унафэщIхэм къагурыIуащ адыгэбзэри адрей ядж предметхэм зыкIи зэремыфэгъуэкIыр икIи щIэх дыдэу расписанэм хагъэуващ еханэ урокыу. Си еджакIуэ цIыкIухэми я дневникым ирезгъэтхащ.

Адэ-анэхэм уапыщIауэ щытыным мыхьэнэшхуэ иIэщ, уи лэжьыгъэр ефIэкIуэн папщIэ. Iуэхум и ныкъуэр сщхьэщах ху эдэу, си урокхэм зыкърагъэхьэлIэурэ къыскIэлъыплъырт, къыздэIэпыкъурт. Уеблэмэ завучри си урокхэм нысщIыхьэрт. Абы адыг эбзэ къыгурыIуэртэкъым си методикэм дихьэхыу жиIэрт. «ЕджакIуэхэм я гум, я псэм адыгэбзэр къыщигъэушащ», - жиIэгъащ ди директорми.

Псы блэжам къигъэзэжыркъым, апхуэдэу си адыгэбзэ урокхэри зэманым здихьащ, къэгъэзэж ямыIэу. Ауэ гум зэи хъуэпсэн иухыркъыми, сохъуапсэ нобэ адыгэбзэмрэ адыгэ литературэмрэ хуэлажьэ егъэджакIуэхэм.

Ди зэманым цIыхум и къулеягъэр къызэралъытэр мылъкущ, ахъшэщ, ауэ сэ си къулеягъэр изопх езгъэджа цIыкIухэу, нобэр къыздэсым пыщIэныгъэ зыхузиIэхэу Къардэн Аслъэн, Къущхьэ Руслан, ЩоджэнцIыкIу Рае, Къущхьэ Заремэ, Мэкъуауэ Розэ, Даур Рае, ЩоджэнцIыкIу Люсэ, Къардэн Беслъэн, - псоми я цIэр къипIуэфынукъым, ахэр куэд мэхъур - адыгэбзэр зыгъэшэрыуэу лъэпкъым и щIэблэ хъарзынэ хъуахэр.

ЗэрыжаIэщи, лъабжьэ зиIэм щхьэкIи иIэщи, ди бзэр лъабжьэ кууу э, лъабжьэ быдэу гъащIэм хэтыныр зэлъытар дэращ, а бзэр къызыхуигъэщIа лъэпкъращ.

НАЛО Къарэ,
УФ-м егъэджэныгъэмкIэ и отличник, КъБР-м щIыхь зиIэ и егъэджакIуэ.

● Ди щIалэхэм дзэм къулыкъу щащIэ

Аскэр и фIыщIэ

Ди лъэпкъэгъу Къанэмэт Аскэр Бидонэ и къуэм дзэ къулыкъур щрехьэкI Мэзкуу областым щыщ Коломнэ къалэм дэт десантыдзэм. Къищынэмыщlауэ, ар программист IэщIагъэм хуоджэ.

ПСОМИ зэращIэщи, десантыдзэхэм хагъэхьэхэр нэхъ Iэчлъэчхэрщ, къаруфIэхэрщ. Аскэри дзэм ираджэн ипэкIэ хуабжьу спортым дихьэхыу щытащ, дзюдомкIэ зыщигъэсащ Нижегородскэ областым хыхьэ Заволжье къалэм дэт «МОТОР» спорт клубым. Зыхэта зэхьэзэхуэхэм ехъулIэныгъэ зыбжанэ щызыIэригъэхьащ, япэ увыпIэр хэнейрэ къихьащ, щIыхь тхылъхэр къратащ, спортым и мастерхэм я кандидатщ. Еджэнми спортми щиIэ ехъулIэныгъэхэм папщIэ, Аскэр фIыщIэ хуещI а псоми тезыгъэгушхуа и шыпхъу нэхъыжь Оксанэ.

Къанэмэт Аскэр къулыкъу щрихьэкI частым пщIэшхуэ къыщыхуащI икIи дзыхь ирагъэз, укъызэригъэпэжынур ящIэри. ЩIалэщIэм и гъащIэр Хэкум къулыкъу хуэщIэным ирипхыну, десант Iэзэ хъуну и мурадщ.

БЕКЪАЛДЫ Илэ.

Редактор нэхъыщхьэ
ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

ЖьэкIэмыхъу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), Ширдий Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), Гъурыжь Мадинэ (жэуап зыхь секретарь), Жыласэ Маритэ, Лъостэн Музэ, Уэрдокъуэ Жансурэт, Ныбэжь Таисэ, Шал Мухьэмэд.

ДИ ХЭЩIАПIЭР

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщIанэ къатхэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхъумэ IуэхущIапIэхэм ядэлэжьэнымкIэ - 42-60-53; хъыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ письмохэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 42-63-64, 47-32-15; зэдэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер IуэхущIапIэм - 42-26-41; сурэттехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм. Тел.: 42-06-51, 42-19-59.

Газетыр щэнымкIэ жэуап ехь КъБР-м и "Роспечать" АО-м.

Газетыр 1989 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м №Н-0065-м щIэту ятхащ.

КъБР-м Щэнхабзэмрэ хъыбарегъащIэ IэнатIэхэмкIэ и министерствэм 1905 гъэм щыIа Революцэм и цIэр зезыхьэ и полиграфкомбинат, Налшык къ., Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 33, телефоныр - 42-35-75.

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарь Гъурыжь Мадинэ, редактору ЖьэкIэмыхъу Маринэ, корректорхэу Афэ Тамарэ (3, 4-нэ нап.), Щоджэн Иннэ (1,2-нэ нап.). *КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ* ГъукIэлI Рае, Щомахуэ Марианнэ, *сурэтыщI* Бицу Жаннэ.

Номерыр "Адыгэ псалъэм" и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ тедзэн хуейщ сыхьэт 20.00-м. Щытрадзар сыхьэт 21.00-рщ.

Индексыр 51531 ● Тираж 10.005 ● Заказ №2356